

צ'בזטי מזהר"ן

תנינא

דף כג.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה כה

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מה גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(ה"מ שמו שמה)

ליקוטי

כה כו כז

מוהר"ן תנינא

כג.

כה [א] **ההתבודדות** הוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל

[ב] דהיינו לקבוע לו עכ"פ שעה או יותר [ג] להתבודד לבדו באיזה חדר [ד] או בשדה [ה], ולפרש שיחתו בינו לבין קונו במענות ואמתלאות בדברי הן וריצוי ופיוס לבקש ולהתחנן מלפניו ית' שיקרבו אליו לעבודתו באמת [ו]. ותפלה ושיחה זו יהי' בלשון שמדברים בו דהיינו בלשון אשכנז [ז] כ(במדניתינו).

כי בלח"ק קשה לו לפרש כל שיחתו וגם אין הלב נמשך אחרי הדיבורים מהמת שאינו מורגל כ"כ בהלשון [ח], כי אין דרכינו לדבר בלח"ק. אבל בלשון אשכנז שמספרים ומדברים בו, קל וקרוב יותר לשבר לבו כי הלב נמשך וקרוב יותר אל לשון אשכנז מהמת שהוא מורגל בו. ובלשון אשכנז יכול לפרש כל שיחתו ואת כל אשר עם לבבו ושיח ויספר לפניו ית' הן הרמה ותשובה על העבר והן בקשת ותחנונים לזכות להתקרב אליו ית' מהיום והלאה^א באמת. וכיוצא בזה, כל חד לפום דרגי'. ויותר מאד להרגיל עצמו להתמיד בזה מידי יום ביום שעה מיוחדת כנ"ל. ושאר היום יהי' בשמחה כנ"ל. והנהגה זו הוא גדולה במעלה מאד והוא דרך ועצה טובה מאד להתקרב אליו ית'. כי זאת היא^ב עצה כללית שכולל הכל. כי על כל מה שיחבר לו בעבודת ה' או אם הוא רחוק לגמרי מכל וכל מעבודתו ית', על הכל יפרש שיחתו ויבקש מאתו ית' כנ"ל. ואפי' אם לפעמים נסתמין דבריו ואינו יכול לפתוח פיו לדבר לפניו ית' כלל, אעפ"כ זה בעצמו טוב מאד דהיינו ההכנה שהוא מוכן ועומד לפניו ית' וחפיץ ומשתוקק לדבר, אך שאינו יכול, זה בעצמו ג"כ טוב מאד [ט]. וגם יוכל לעשות לו שיחה ותפילה מזה בעצמו, ועל זה בעצמו יצעוק ויתחנן לפניו ית' שנתרחק כ"כ עד שאינו יכול אפי' לדבר. ויבקש מאתו ית' רחמים ותחנונים שיחמול עליו ויפתוה^ה פיו שיוכל לפרש שיחתו לפניו. ודע שכמה וכמה צדיקים גדולים מפורסמים סיפרו שלא באו למדריתם^י רק ע"י הנהגה זו [י]. והמשכיל יבין מעצמו גודל מעלת הנהגה זו העולה למעלה למעלה. והוא דבר השווה לכל נפש, מקטן ועד גדול. כי כולם יכולים לנהוג הנהגה זו, ועי"ז יבואו למעלה גדולה. אשרי שיאחז בזה :

ג טוב לעשות מהתורה תפילה [יא]. דהיינו כשלומד או שומע איזה מאמר תורה מצדיק האמת, אזי יעשה מזה תפלה. דהיינו לבקש ולהתחנן לפניו ית' על כל מה שנאמר שם באותו המאמר. מתי יזכה גם הוא לבא לכל זה, וכמה הוא רחוק מזה. ויבקש מאתו ית' שיוכחו לבא לכל הנאמר שם באותו המאמר. והמשכיל והחפיץ באמת יוליכו ה' בדרך אמת ויבין בעצמו דבר מתוך דבר איך להתנהג בזה. באופן שיחיו דבריו דברי הן, ומענות נכונות לרצותו ית' שיקרבהו לעבודתו באמת. ועינין השיחה זו עולה למקום גבוה מאד. ובפרט כשעושה מתורה תפלה^י, מזה נעשה שעשועים גדולים מאד למעלה :

שייך לא"כ [כ]

כו [א] **צריך**

להרחיק משכרות ולדקדק שלא לשתות יותר מיכלתו כדי שלא יבא לידי שכרות כי מעט השתיה לפי הצורך הוא מובה להרחיב דעתו [כא]. ודע כי הדעת מלוכב בחסדים [כב]. וכששותה במדה כראוי לפי ערכו, אזי נתרחב דעתו

ונתרומם מוחו ואזי נגדלין החסדים ביותר ע"י השתי'. כי כשנתרומם הדעת נתרוממין ונגדלין החסדים כי הדעת מלוכב בחסדים כנ"ל ועל זה אמרו רז"ל (עירוובין סה) כל המתפתה ביינו יש בו מודעת קונו [כג]. מתפתה דייקא, בחי' חסדים, שע"י היין נגדלין החסדים. וזהו מתפתה, שע"י הגדלת החסדים הוא מתפתה [כד] ומתפיים [כה] אע"פ שלא ה' ראוי להתפתות לפי חסדים סתם והי' יכול להיות רוגז. אבל ע"י הגדלת החסדים ע"י היין הוא מתפתה כנ"ל. אבל השותה יותר מדאי ומשתכר אזי אדרבא מתגברין תוקף הגבורות ונעשה כעס ורוגז ולפעמים מתגברין גבורות דס"א ויוכל לבא לידי רעות וכו' הי' [כז] :

ודע שע"י שכרות שוכחין כל המצוות והאזהרות שצוה משה רבינו ע"ה. כי משה הוא מלוכב בכל אחד ואחד מ ישראל בכל אבר ואבר ומוכיר כל אבר ואבר שיעשה ב'המצוה כהשייכה לאותו אבר כי רמ"ה מצוות כנגד רמ"ה אברים [כח]. וע"כ משה נקרא מחקיף [כט] שהוא גימ' רמ"ה שמוכיר רמ"ה מצוות כנ"ל. וע"י השכרות שוכח אותם ככחי' (משלי לא) **פן ישתה וישכח מחקיק** שע"י השתיה והשכרות שוכח רמ"ה מצוות [לא] של משה [לב] כנ"ל: והתלבשות משה באברים, זהו בעצמו בחי' התלבשות הדעת בחסדים כנ"ל. כי משה הוא הדעת [לג] והאברים הם רמ"ה בחי' אברהם איש החסד שהוא גימ' רמ"ה אברים [לד] :

כז [מג] **מי** שהוא פרנס חודש או מנהיג שקורין ^ה(רוגי'ריר) והוא מנהיג בכשרות וכיושר ורואה ומסתכל להטיל המשאוי על כ"א כראוי לו כפי מה שמעריך את כ"א ביושר להכביד ע"ז ולהקל ע"ז כראוי עי"ז מבטל הד' מדות רעות דהיינו ע"ז וגילוי עריות וש"ד ולשון הרע : והסוד כי הנדר שנודרין צריכין לשלם מיד [לה]. והמאחר נדרו גורם אלו הד' מדות הנ"ל כדאיתא במדרש (ויקרא פ' לו [לז]) שלמד מיעקב שבשביל שאיחר נדרו בא לידי ד' הנז"ל. ע"ז, שנא' [לח] **הסירו את אלקי הנכר**. ג"ע, **ותצא דינה וכו'** [לז]. ש"ד בשכם [מא]. לה"ר **וישמע את דברי בני לבן** [מב]. ואיתא (שם [מג]), שבשביל שראה משה בסבלות בני ישראל כ"ש [מד] **יורא כסבלותם** דהיינו שנתן לב על סבלותם שהיו מכבידין עליהם והעבודה השייך לאיש נתנו על אשה וכן להיפך והי' משה מסתכל על זה והיפך הדבר ונתן על כ"א העבודה הראוי לו מה שראוי לאיש וכו' וכן בין אנשים בעצמן הסתכל ליתן על כ"א מה שראוי לו. ואמר לו השם יתברך למשה, שעל ידי זה תזכה להתיר נדר שנאמר גם כן **בין איש לאשתו וכו'** [מז]. נמצא שעל ידי

תורה אור
דברים וזאת הברכה לג (כא)
ויצא ראשית לו פי שם
מקלקל מחקק ספון וימא
ראשי עם צדקת יקוק עשה
ומשפטיו עם ישראל: ס
משלי לא (ה) פן ישתה
וישכח מחקק וישנה דין קל
בני עני:
תורה כו
בראשית וישלח לה (ב)
ויאמר יעקב אל ביתו ואל
כל אשר עמו הסרו את אליה
הנכר אשר בתכם והסרתו
התחליפו שמלתיכם:
בראשית וישלח לד (א) ויצא
דינה בת לאה אשר ילקה
לצקב לראות בגנות הארץ:
בראשית וישלח לד (כה) ויהי
ביום השלישי בהיותם כאבים
ויקחו שני בני יעקב שמעון
ולוי אחי דינה איש תרבו
ויבאו על העיר פסח וינקרו
קל יקר:
בראשית ויצא לא (א) וישמע
את דברי בני לבן לאמר
לקח יעקב את כל אשר
לאבינו ומאשר לאבינו עשה
את כל הפחד הזה:
שמות א (יא) ויהי בגמים
ההם ויגדל משה ויצא אל
אחיו ויבא בסבלתם ויבא
איש מצרי מפה איש עברי
מאחיו:
במדבר מטות ל (יז) אלה
החקים אשר צוה יקוק את
משה בין איש לאשתו בין
אב לבתו בגזריה בית אביה:
פ

¹ וזה ח"כ רבא. חסד לאברהם א' טו. שער הפסוקים בלק ו"ה ודוד דעת עליון. מגלה עמוקות ונרא. ועוד הרבה. נוכח הרבה בלקים עיני תורה ו' אות ה'. תורה ט אות ה'. תורה כ' אות י'. תורה כ"א אות א'. תורה לו אות ב'. תורה טו תורה טו אות ה' תורה קטו. תורה ה' תנינא אות ו'.

² וזה ח"כ רבא. חסד לאברהם א' טו. שער הפסוקים בלק ו"ה ודוד דעת עליון. מגלה עמוקות ונרא. ועוד הרבה. נוכח הרבה בלקים עיני תורה ו' אות ה'. תורה ט אות ה'. תורה כ' אות י'. תורה כ"א אות א'. תורה לו אות ב'. תורה טו תורה טו אות ה' תורה קטו. תורה ה' תנינא אות ו'.

³ עיני שוחות הר"ן ערה. ועי"ש סימן ט, אפילו תת הסדן, ועיני קנות לט' א קנה לט' וחטרי טק עם הנהי תת סדנין.

⁴ עיני לקנות לט' א קנה לט' וחטרי טק עם הנהי תת סדנין.

⁵ עיני לקנות לט' א קנה לט' וחטרי טק עם הנהי תת סדנין.

^א עיני לקנות לט' א קנה לט' וחטרי טק עם הנהי תת סדנין.

מאמר ההתבודדות מעלה גדולה מן הכל

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

רבנו מדבר ממעלת ההתבודדות
שעולה על כל העבודות
וצריך כל אדם לקבוע לו לפחות שעה ביום לזה, (ואפילו שעות)
לבקש שהקב"ה יקרבהו לעבודת ה' (ולשפלות)
וידבר בלשון שרגיל בו ביותר (מכל הלשונות)
ויזהר להתמיד בזה בכל יום אפילו כשלא מוצא דבורים לדבר, (בעונות)
אבל שאר היום יהיה בשמחה, (וישכח מכל החסרונות)
טוב לעשות מתורה תפילות
דהיינו ממה שמתחדש לו בלימוד, (למעשה עצות)
יתפלל שיזכה להבין ולקיים לשמור ולעשות,
ונעשה מזה שעשועים גדולים מאד למעלה (בעולמות)

שיחות השייך לתורה זו

הזהיר מאד כמה פעמים על ענין השיחה בינו לבין קונו שכל אדם ידבר וישיח בינו לבין קונו וישיב עצמו היטב מה הוא עושה בעולם הזה. וירחם על עצמו ויפרש כפיו בתחנונים ופיוסים לבקש ולהתחנן מלפניו יתברך שיזכהו ברחמי המרובים להתקרב לעבודתו יתברך. וישתדל להמציא לו טענות ובקשות על זה. וענין שיחה זו יהיה בלשון אשכנז שמדברים בו וכבר מבאר זאת בספרים הנדפסים (קכו). אבל יותר מזה הרבה לדבר עמנו הרבה מאד בענין זה כי מי שירגיל עצמו לנהג הנהגה זו בכל יום על כל פנים שעה אחת בודאי יזכה להתקרב אליו יתברך באמת. ואף אם לפעמים הוא רואה שמקיים הנהגה זו ימים ושנים ואף על פי כן עדין לא זכה להתקרבות כראוי אף על פי כן יחזק עצמו יותר ויותר כי סוף כל סוף יועיל לו בודאי (קכז). ואמר שדוד המלך עליו השלום יסד מזה ספר תהלים (קכח). ואמר שעקר התבודדות של דוד המלך היה על מטתו, בעת ששכב על מטתו וכסה עצמו בסדין אז היה מדבר ומשיח כל לבו לפני השם יתברך כמו שכתוב (תהלים ו ז): "אשחה בכל לילה מטתי בדמעת" וכו' (קכט). אשרי מי שירגיל עצמו לקיים הנהגה זו העולה על הכל: (שיחות הר"ן סח)

תיקף בכניסתו של רבנו לעיר פרסלב לדור שם, שאל את אנ"ש מפרסלב היכן נמצא מקום טוב בשביל התבודדות, ואמר לו אנ"ש שנמצא מקום טוב, אולם הוא רחוק מהעיר. ושאל אותם רבנו: מהיכן הוא רחוק מהמוח או מהלב? כי מי שיש לו לב אין שיף אצלו מקום, כמובא בליקוטי מוהר"ן חלק ב סימן נו. והלך שם רבנו להתבודד. זה היה עמוק וסביבו הרים. ובצמק היה שם מערה, ולשם היה הולך רבנו להתבודד. אנ"ש היו נוהגים ללכת לשם להתבודדות בל"ג בעומר וכיוצא, והיו מכניס את המערה הזאת "מערת רבנו" (דעם רעבינס הייל"). (שיח שרפי קודש – חלק ב אות רמב)

אמר: רבנו אסר לנו להביט וללמוד בספר "מורה נבוכים" ולעסוק בחקירות, אולם אדם שאינו מקיים את עצת ההתבודדות בדברי רבנו לומד עמו יצרו הרע מורה נבוכים בעל פה, כי בזה שמתבודד ומפרש שיחתו לפניו יתברך נחקק בו אמונה אמיתית ברורה ונקיה, ונצול מחקירות וספקות. (שיח שרפי קודש – חלק ג תצו)

בשחזר פעם ראב"ן זכרונו לברכה מארץ ישראל ונדע לו על המחלקת והנכונות שהיתה בין שנים מחשובי וגדולי אנ"ש, נענה ואמר, "לשניהם אין התבודדות", כי כל אחד מהפלל ומבקש מה יתברך שיתגלה צדקתו הוא, ולא כן הוא האמת הנכון הצריך להיות, כי כל אחד צריך לבקש ולהתפלל שיתגלה האמת הרצויה, ממי שהוא. (שיח שרפי קודש – חלק ג תסג)

אמר: בצחות פרמז הפתוב (דברים יט, טו) "על פי שני עדים... יקום דבר", שעדי האדם שיעידו לו ביום הדין הם שני יסודות נאמנות אלו של ההתבודדות וקיימת חצות, והם הם עדי האדם ביום דינו, כי על ההתבודדות אמר רבנו שהוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל (ליקו"מ ח"ב סימן כה). ועל קיימת חצות אמר שעקר עבודת איש הישראלי הוא לקיים בחצות לילה (שיחות הר"ן סימן שא). ובהתמדת קיימם תלוי עקר עבודת ה' ועל פי שני עבודות אלו יקום דבר דינו של האדם, וגם משום המבאר בדברי רבנו ששניהם ממתיקים הדין כמבאר בתורה ט"ו. ובתורה קמ"ט. ועל כן כנגד דיניו של האדם יעידו בו שני עדים נאמנים אלו לזכותו בדין כראוי לו. (שיח שרפי קודש – חלק ו רז)

כך שמעתי מאדמו"ר מו"ה נתן זצ"ל קודם הסתלקותו הקדוש והטהור וכך אמר בלשונו הקדוש שב"ה יש לנו עתה ג' הלכות מבוררות: על ראש השנה צריכין לנסע, ושלחן ערוך צריכין ללמוד, והתבודדות צריכין בכל יום. (שם מא). (שיח שרפי קודש – חלק א קסח) (וע"ע בבאיהל"ק ח"א, תו"ס א אות סא).

שמעתי מאנ"ש שפעם אחת אמר מוהר"ת ז"ל על התורה ט"ו המתחיל ונקרא אור הגנוז בזה הלשון: "מי שרוצה לטעום טעם אור הגנוז, מי שרוצה לטעום מרבנו הקדוש שיהיה לו התבודדות!" ויער סע וייל פארווכין דעם רעבן, זאל האבן התבודדות". (שם כו). (שיח שרפי קודש - חלק א רמו)

ספר המידות - ערך התבודדות אות ב. על ידי התבודדות ומפנה לבו לבטלה בא לכעס: ועיין שם - ערך כעס אות לה. כעס בא על ידי התבודדות שאינו כראוי: ועיין תורה נב שמבאר לשון המשנה באבות פ"ג מפנה לבו לבטלה פירוש שמתבודד שיזכה לבטל מדותיו ותאוותיו הרעות וכל ישותו לגמרי נמצא שזו התבודדות כראוי אבל כשמתבודד ומפנה לבו לבטלה כפשוטו אזי בא לכעס.

כשדבר עמי וגלה לי הדרך לעשות מהתורות תפלות כפדפס (בלקוטי מוהר"ן תנינא, סימן כ"ה), אמר לי שטוב לכתב לעצמו התפלות. ואז ראיתי והבנתי בתנועותיו הקדושות שהוא דבר נפלא ונורא מאד לעשות מהתורות תפלות. וכמו שאמר שנעשין מזה שעשועים גדולים למעלה וכו'. גם פעם אחת היה מדבר עם אחד, והיה מתגעגע מאד שיעשו מהתורות תפלות. ואמר: אני חפץ מאד שיעשו מהתורות תפלות, אף איני יודע למי מוסרים זאת.

ופעם-אחד הראה לי בספר אחד שהיה אצלו, שנתחבר בסמוך, הנקרא "יד הקטנה". ובסוף מבאר שם כמה ענינים בלשון תפלה, שמדבר להשם-יתברך, ומתחיל כל ענין אלקי וכו' אלקי וכו'. וקרא אותי וצוה לעין בו בפנים, ורמז לי אז כמדובר: ראה שזה המחבר מדבר כמה ענינים מדרושי להשם-יתברך בלשון תפלה. ורמז לי שתשוקתו מאד לעשות בן מתורותיו הקדושות, לעשות מכל התורות תפלות, כי בן היה דרכו לרמוז על דברים גבוהים על-ידי דברים קטנים. מחמת שהיה קשה לו לבאר דעתו בפרוש, מגדל הקטרוגים והמניעות, ועוד מכמה טעמים. על-כן רמז בדרכים נפלאים כדי שהאדם בעצמו יבין דעתו מאליה אם ירצה. ויש בזה ענינים נפלאים בהנהגתו עמי בכמה ענינים, ואי אפשר לבארם:

גם אמר: ששעשועין מהתורות תפלות, נעשים מזה שעשועים גדולים למעלה, שלא עלו לפניו יתברך שעשועים גדולים כאלה מימות עולם, כפדפס כבר בהקדמת התפלות (= ליקוטי תפילות). ויותר מזה חזקנו בזה על-ידי השיחה הקדושה שפסח עמי אחר אמירת התורה "בראשית-לענין כל ישראל" (ליקו"מ ח"ב, סי' ס"ז) כמבאר לקמן (בשיחה"ר סעיף קצ"ו): (שיחות הר"ן, סימן קמ"ה).

ההנהגה הפלילית שהזהיר רבנו זכרוננו-לברכה, לכל אחד ואחד כמה וכמה פעמים, להרבות בהתבודדות בכל יום ויום, דהיינו: לפרש שיחתו לפני השם יתברך בלשון לע"ז, לבקש מלפניו יתברך, שיקרבהו לעבודתו, ויחזירנהו בתשובה שלמה לפניו יתברך, ויזהיר לעשות מהתורות תפלות, דהיינו: כל הדברים הקדושים, שגלה בכל תורה ותורה, לעשות מזה תפלה, לבקש ולהתחנן מהשם-יתברך, שיזכה לבוא לכל זה, כפי סדר חדושי התורה שגלה, כפי הבנין הנורא, שבנה בכל תורה ותורה, שגלה בדרכו הנפלא. ואמר: שנעשה מזה שעשועים גדולים למעלה. ואמר: שנעשה מזה שעשועים, שלא עלו עדין שעשועים כאלה לפניו יתברך מעולם: (ליקו"מ אר"ח ח"ג, הלכות ראש-חדש הלכה ה', בתחלתו; מובא בשי"ק ח"א, סעיף מ"ה).

וזהיר אותנו כמה פעמים, בכמה מיני לשונות, לעשות מהתורות תפלות, ואמר: שנעשה מזה שעשועים גדולים למעלה. ואמר: שעדין לא עלו שעשועים כאלה לפני השם-יתברך, כמו אלו השעשועים שנעשים מתפלות אלו שעושים מן התורות, ועוד דבר מזה כמה וכמה פעמים עם כמה וכמה בני-אדם: (הקדמת ספר ליקוטי תפילות; מובא בשי"ק ח"א, סעיף קכ"ה).

שמעתי שרמז רבנו זכרוננו-לברכה כמה שקרא אותם בשם "בעטלערס" (= קבצנים), אשר לא זכו הצדיקים הנוראים האלה להשגת הנפלאות האלה, רק על-ידי שהיו בעטלערס שהיו מבקשים ומתחננים תמיד להשם-יתברך לזכות לעבודתו יתברך, עד שזכו למדרגות גבוהות רמות כאלה, וכמובא בדבריו זכרוננו-לברכה במקום אחר (ליקוטי מוהר"ן ח"ב סימן כ"ה): אשר כל הצדיקים לא באו למדרגתם רק על-ידי תפלה והשם-יתברך יזכנו לעסוק בתפלה תמיד, עד שזוכה להיות כרצונו יתברך וכרצון יראי הקדושים וזכותם יגן עלינו, אמן! : (רמזי המעשיות (להרב מטשערין זכרוננו-לברכה) בסופו; מובא בשי"ק ח"א, סעיף רל"א).

היה אומר רבי לוי יצחק בנדר זכרוננו-לברכה - לענין מה שהעולם אומרים על ענין ההתבודדות ששיף רק לצדיקים וגדולים במעלה - שאכן נכון הדבר שדרך העבודה הגדולה של ההתבודדות היא מעלה עליונה וגדולה מאד מאד, וכדברי רבנו בעצמו (בליקו"מ ח"ב, סימן כ"ה); אבל אותה התבודדות הרמה והנשאה שהנביאים והצדיקים הקדמונים היו משתמשים בה להתעלות בהשגותיהם ומדרגותיהם הנעלות, הרי שגם אנו הקטנים במעלה צריכים ומחייבים להשתמש בה עבור מדרגתנו הקטנה, להתפלל שזוכה לשמירת עינים, וזהירות מדברים בטלים ובטול תורה, ושאר הנהגות פשוטות שצריכים לשפרם ולהטיבם יותר ויותר - דרך אותה עבודת התפלות והבקשות בעת ההתבודדות: (שי"ק ח"ו, סעיף רפ"ז).

אמר בצהות ברמז הכתוב (דברים יט, טו): "על פי שני עדים... יקום דבר" - שעדי האדם שיעידו לו ביום הדין - הם שני יסודות נאמנות אלו של ההתבודדות וקמת חצות, והם הם עדי האדם ביום דינו, כי על ההתבודדות אמר רבנו: שהוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל (ליקו"מ ח"ב סימן כה). ועל קמת חצות אמר: שעקר עבודת איש הישראלי הוא לקום בחצות לילה (שיחות הר"ן סימן שא). ובהתמדת קיומם תלוי עקר עבודת ה', ועל פי שני עבודות אלו יקום דבר דינו של האדם, וגם משום המבאר בדברי רבנו ששניהם ממתיקים הדין, כמבאר בתורה ט"ו. ובתורה קמ"ט. ועל כן כנגד דינו של האדם יעידו בו שני עדים נאמנים אלו לזכותו בדין פראוי לו: (שי"ק ח"ו, סעיף ר"ז).

(רבי לוי יצחק זצ"ל) היה מרחיב הדברים לענין מעלת דרך רבנו וההתקרבות אליו, שעקר מעלתו הוא בקביעות עצת התפלה וההתבודדות שברובי קיומם גובר ומתעלה בו מדת האמת הרבה יותר מכל העצות הידועות, כי אין לנו לא מנהגים ולא הלכות ולא תורה ולא תפלה ולא דבר אחר מיוחד משאר החסידים ובני העולם מלבד מה שאמר "גאר מייז ואף איז תפלה" (ליקו"מ ח"ב סי' קא) "כל עניני הוא תפלה", שהוא בעקר עצת ההתבודדות, שבקיומו בעקשנות מדי יום בתוספות למוד תורה וקיום המצוות פראוי יהיה נחלק בו אמת כזה שיאיר לו בכל דרכיו מדרגא לדרגא עד אין סוף ממש. ובאמת אמתית זו בזה מתייחד עקר ענינו של רבנו הקדוש. (שיח שרפי קודש - חלק ו ח"א)

כשהגיע (רבי לוי יצחק זצ"ל) לארץ וביא להתפלל בבית מדרשו אמר לו אחד מהגבאים: כאן בבית מדרשו אין שולחים לעמוד התפלה להתפלל, "רק זה שיודעים בו שיש לו כל יום התבודדות". אמר לו רבי לוי יצחק ז"ל: די לו לזה החזון שיש לו

הַתְּבוּדוֹת, וְכִי מְדוּעַ צְרִיכִים אֲחֵרִים לְדַעַת זֹאת? "גִּינוּג וְאֵס עַר הָאֵט, וְאֵס דְּאֵרְפֵן דָּאֵס אֲנִדְעָרַע וְיִסֵּן". (שיח שרפי קודש – חלק ו תנב)

שמעתי בשמו שאמר: בודאי נמצאים כשרים אף על פי שאין להם התבודדות. אבל אני קורא אותם "פלייטיס" מבהלים ומבולבלים. ופתאום כשיבוא משיח ויקרא אותם יהיו מעורבבים ומבולבלים. אבל אנחנו נהיה דומים כמו האדם אחר השנה שדעתו נוחה ומיושבת היטב כן תהיה דעתנו נוחה ומיושבת עלינו בלי מהומה ובבלבול: (שיחות מוהר"ן – אות רכח)

שמעתי בשמו שהיה מדבר עם אחד מבני הנעורים והיה מחזק אותו מאוד בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו בלשון שמדברים בו כדרכו וזכרונו לברכה. ואמר לו שבתחלה זה היה עקר התפלה מה שהיה כל אחד מדבר מה שבלבו לפני השם יתברך בלשון שהיו מדברים בו כמבאר ברמב"ם בתחלת הלכות תפלה (תפלה א' ב' ד') עין שם שמבאר שם זאת היטב, שבתחלה היה זה עקר התפלה וכו'. אך אחר כך ראו אנשי כנסת הגדולה וכו' ותקנו סדר התפלה עין שם. אבל על כל פנים מדינא זהו עקר התפלה. על כן גם עכשו שמתפללין סדר התפלה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, טוב מאד להאדם להיות רגיל להתפלל לפני השם יתברך תפלות ותחנונות ובקשות מלבו בלשון שמבין שיזכרו השם יתברך לעבודתו באמת כי זה עקר התפלה כנזכר לעיל. ועין במקום אחר בכמה מקומות בדברינו כמה האדם צריך להרגיל עצמו ולחזק עצמו בהנהגה זו שעל ידי זה דיקא באו כל הצדיקים למדרגתם עין שם היטב (תטז): (שיחות מוהר"ן – אות רכט)

עד כאן השיחות

וכיון שהם רבות ההמשך נמצא בסוף התורה ע"ש

הקדמה

נראה שנושא ההתבודדות עליו דיבר רבנו ביותר מכל הנושאים¹. אע"פ שהיא עצה שדברו בשבחה כבר הראשונים וכן האחרונים, וגם נהגו בה הרבה צדיקים, ואצל החסידים היא עצה גם לכל אחד, (להבדיל מאותם שטוענים שהיא עבודת הצדיקים הגדולים במעלה²) אעפ"כ רק רבנו חייב את כל אנשיו להתבודד בכל יום, ואמר שעולה על כל העבודות, ונעשה ההתבודדות סימן היכר לברסלבער.

המניעות והקושי

הקשיים על קיום עצה זו ידועים קשה לפנות לזה זמן וקשה שלא יודעים כיצד למלא את השעה בדבורים ולא מצליחים לדבר שוטף כפי שרוצים וגם כשזוכים לא רואים מיד תוצאות וכו'. ואפילו כשיש לאדם צרה אזי בקצרה מבקש ישועה ואומר תהלים אבל קשה להתאמץ בטענות וריצוי ואמתלאות ופיוס ותחינות ודברי חן וכו' לשכנע את הקב"ה שיושיע אותי, כי צריך לזה מחשבה ועיון וכשרון דיבור.

ונ"ל שכל הסיבות שרשן בסיבה אחת, והיא החוסר בתפיסת התלות שלי בהקב"ה, כי כל דבר שאיני מבקש עליו הפירוש שאני בתוכי בתת מודע מחזיק שאני יכול להסתדר בלעדיו ית', וזה עיקר הנקודה שרבנו רצה

³ התבודדות היא שמדבר בינו לבין קונו ואעפ"כ יש תורות שכתוב התבודדות ויש תורות שנקט בהם רק מדבר בינו לבין קונו ויש תורות שנקט שתי הלשונות.

עיינן תורה לד אות ח' – שצריך לדבר בינו לבין קונו כדי שיאיר בחי' הנקודה המיוחדת לו. ותורה לח אות ה' – וכשמדבר בינו לבין קונו דברי אמת שבלבו, בהתעוררות בתשובה, ורואה פחיתותו וגדלת הבורא. כי עד עכשו השליך חטאתיו אחר כתפיו ולא עיין בהם, ועכשו כשיודע אותם, אזי נכנס בו בוש גדולה על גדל פשעיו, כנגד רב ושליט עקרא ושרשא דכל עלמין. ותורה נב – ביטול המדות והישות ע"י התבודדות בלילה מחוץ לישוב. וסוף תורה נד – זמן הטוב בחצות. ותורה עח – הדבור אינו מניח אותו לשכח את הקב"ה. ותורה קח – כשבאמצע ההתבודדות נופל ממדרגתו זה פגם הרהור ע"ז וצריך לשבר רוחו ולהתאנח ובוזה נעשה נסירה וחזור פנים בפנים. ותורה קנו – ע"י שמטהר את לבו וזכה לדבר דבורים חדשים בכל פעם ואזי כשמדבר בינו לבין קונו הוא בחי' רוח הקדש. ותורה יא תנינא – כשמתפלל בשדה שיח השדה מסייע לתפלה. ותורה כה תנינא – התבודדות מעלה גדולה מן הכל. ותורה צג תנינא – ותורה צה תנינא – ותורה צו תנינא – ותורה צו תנינא – שיחה בינו לבין קונו. ותורה צח תנינא. ותורה צט תנינא. ותורה ק' תנינא. ותורה קא תנינא. וספר המדות ערך התבודדות. וספר המדות כעס אות לה – כעס בא על ידי התבודדות שאינו כראוי. ושיחות הר"ן סח. קיז. קנד. קסב. קסד. רכו. רכח. רכט. רלב. רלד. רעד. רעה. וחי מוהר"ן נט. קה. קי. קל. רלט. רמא. תלו. תלו. תלח. תמ. תמא. תמב. תקיא. ושבחי הר"ן יא. יב. יג. יד. כז. לג. ולק"ה תפלין הלכה ה' אות ו' מג. ברכת השחר ה' פז. קריאת שמע הלכה ה' אותיות יא יג יד יט. ועוד... ועלים לתרופה ד'. ז'. יא. כז. לא. לד. מה. נב. נו. סט. פא. פז. קכד. קצב. רעה. רצג. שלה. תבח. וראה עוד בספר השתפכות הנפש.

² שיח שרפי קודש ח"ו אות רפז – ה"ה אומר רל"י ז"ל לענין מה שהעולם אומרים על ענין ההתבודדות ששן רק לצדיקים וגדולים במעלה, שאכן נכון הדבר שדרך העבודה הגדולה של ההתבודדות היא מעלה עליונה וגדולה מאד מאד וכדברי רבנו בעצמו (בליקו"מ ח"ב סימן כה), אבל אותה התבודדות הרמה והגשאה שהנביאים והצדיקים הקדמונים היו משתמשים בה להתעלות בהשגותיהם ומדרגותיהם הנעלות, הרי שגם אנו הקטנים במעלה צריכים ומחייבים להשתמש בה עבור מדרגתנו הקטנה להתפלל שנוקה לשמירת עינים וזהירות מדברים בטלים ובטול תורה ושאר הנהגות פשוטות שצריכים לשפרם ולהטיבם יותר ויותר דרך אותה עבודת התפלות והבקשות בעת ההתבודדות.

להכניס בנו וכמו שאמר למוהרנ"ת בשיחה¹⁷ שגם על הדבר קטן ביותר צריך להתבודד, וממה שמוהרנ"ת התפלא, אפשר ללמוד עד כמה כל שכן אצלנו הדבר קשה להפנים זאת גם אחרי שאומרים לנו.

יסוד כל ההתבודדות היא ללמד עצמי להיות תליתי, שזה הפך כל הישות שלי אפילו כלפי הקב"ה, וכמו שאמרו חז"ל (ביצה לב:ו') המצפה לשלחן אחרים העולם חשך בעדו וחיייו אינם חיים. מאד לא נח להרגיש תליתי. ואפילו על האבות ואמהות אמרו חז"ל (ביבמות סד.) מפני מה היו עקורים מפני שהקב"ה מתאוה לתפלתם של צדיקים. וזו תימה גדולה הרי ודאי היו מתפללים על כל דבר להקב"ה כמנהג צדיקים, ובטחונם בה' ית' היה בשלימות וכיצד יתכן שהיו צריכים זירונו כדי להרגיש תלות גמורה בהקב"ה.

וזה הסיבה שקשה לאדם לבקש על כל דבר קטן ונדמה לו שאין לו דבורים וזה תימה כי בוודאי כל רצוננו הוא להיות צדיקים ואם נשאל אדם מה ההבדל בין אדם פשוט לצדיק הוא לא צריך מאמץ גדול כדי למנות המון הבדלים, והנה הרי זה כל מה שצריך לעשות בהתבודדות לחשוב במה אני שונה מצדיק, הרי אני מבקש להיות צדיק, ומדוע אני לא יודע מה לבקש הרי בהמון דברים יש חילוק ביני לצדיק, הרי בכל תנועה ובכל מדה ובכל רצון ותאוה יש חילוק.

אלא שאדם בתת מודע מרגיש מסודר ולא כל כך מרגיש עד כמה הוא רחוק מלהיות צדיק ולא בוער לא מספיק להיות צדיק ולא מרגיש לגמרי שזה תלוי רק בהקב"ה. ואע"פ שאמרו חז"ל הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים כבר תרצו המפרשים שכשמבקש זה לא נחשב בידי שמים, ויש חיוב לבקש כמבואר בגמרא ע"ז ה.ו'¹⁸

רבנו אמר¹⁹ שהיום במקום תעניות וסיגופים הדרך היא התבודדות, ואפילו על עצמו התחרט שלא החליף את הסגופים בהתבודדות יותר²⁰. ונדמה שרבנו בא להקל, אבל באמת נראה רק החליף קושי בקושי, כיון שהגופות נחלשו החליף שיבור הגוף בשיבור הלב. כי לא קל לדבר בהרגשה אמיתית של דוחקא שאם לא אהיה צדיק למה לי חיים, ולהתאמץ שעות על שעות לשכנע את הקב"ה שיעשה אותי צדיק. ובאמת זה היה עיקר החדוש של הבעש"ט²¹ שרבנו רק עורר והאיר התחדשות בדרכו.

רבנו סיפר²² מעשה באדם שבאו רוצחים לעיירה שלו וברח לבית קברות וישן שם ושאלו אותו כיצד לא פחד ואמר שמרוב פחד לא פחד, וציין רבנו לזוהר שאומר מאן דאיהו בדוחקא לא מסתכל מידי. ונדמה לאדם

¹⁷ עיין שיחות הר"ן אות רלג - ... וכן שמעתי אנכי גם כן מפיו הקדוש על דבר קטן ופחות מאד שהיה קצת מוכרח לי. ואמר: תתפלל על זה להשם יתברך. ועמדתי משתומם. כי היה לי לדבר פלא בעיני להתפלל להשם יתברך על דבר פחות כזה. וגם כי לא היה מוכרח ביותר. ענה ואמר (בלשון תמוה): אין זה כבודך שתתפלל להשם יתברך על דבר קטן כזה! ואחר כך ספר מעשה קטנה מענין בטחון אפלו על דברים קטנים מאיש אחד ממו'בוז. והכלל שעל כל הדברים שבעולם צריכין להתפלל להשם יתברך וכן מבאר באלף בית עין שם (תכ):

¹⁸ ביצה דף לב: ואמר רב נתן בר אבא אמר רב כל המצפה על שלחן אחרים עולם חשך בעדו שנאמר נודד הוא ללחם איה ידע כי נכון בידו יום חשך רב חסדא אמר אף חיייו אינן חיים תנו רבנן שלשה חייהן אינם חיים ואלו הן המצפה לשלחן חבירו ומי שאשתו מושלת עליו ומי שישורין מושלין בגופו ויש אומרים אף מי שאין לו אלא חלוק אחד ותנא קמא אפשר דמעין במניה:

¹⁹ עבודה זרה דף ה. תנו רבנן מי יתן והיה לבבם זה להם אמר להן משה לישראל כפויי טובה בני כפויי טובה בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לישראל מי יתן והיה לבבם זה להם היה להם לומר תן אתה. ועיין שם מהרש"א

²⁰ עיין שיש"ק ח"ב אות תקצח - מוהרנ"ת אמר: רבנו זכרוננו לברכה אסר לנו להתנהג בתעניות וסגופים, אולם כשמוזמן תענית שמצוה השלחן ערוף לצום, צריכים אנו לחטוף אותו כמו עוגה טובה, "או סמאכט ונאף א תענית ונאס דער שלחן ערוף הייסט פאסטן דארף מען דאס חאפן ווי א גוט לעקיבל".

²¹ ושם סימן רחצ - ענה רבנו ואמר: "תעניות וסגופים היא דרך ומסע ישנה להתקרב על ידה לשם יתברך, תפלה והתבודדות היא דרך ומסע חדשה להתקרב על ידה לשם יתברך,

²² ועיין תורה קט - עוד מציאתי מכתב יד החברים מענין זה. ומבאר שם בבאור יותר, מגדל מעלת יקרת האנחה דקדושה. כי מבאר שם שהאנחה שמאנח האדם על עוונותיו, או על מעוט השגותו, הוא יותר טוב מכמה סגופים ותעניות. כי בתענית אינו משפר רק הגוף לבד, אלא באנחה משפר כל הגוף, וגם מחליף את הנפש והחיות שלו מרע לטוב.

²³ השתפכות הנפש - הנהגות - ושמעתי שאמר בסוף ימיו, אם הייתי יודע מקדם בימי נעורי כמו שאני יודע עתה מה שיכולין לזכות על ידי התבודדות לא הייתי מאבד ומפסיד את גופי היקר כל כך בתעניות וסגופים.

²⁴ עיין עצות ישירות - הקדמה - בשם ספר "בוצינא דנהורא", (לרבי ברוך ממעזבוז) שפעם אחת שאלו להבעל שם טוב, זכרוננו לברכה, מהו עקר העבודה הלא אנו יודעים ואבותינו ספרו לנו, שבימים הקדמונים היו אנשי מעשה מתענין משבת לשבת, ואתם בטלתם את הדבר הזה, שאמרתם, שכל אדם שהוא מתענה עתיד לתן את הדין, שנקרא חוטא, שמענה את נפשו על כן הגידו נא לנו מה עקר העבודה. והשיב להם הבעל שם טוב, זכרוננו לברכה: אני באתי לעולם הזה להראות דרך אחר, שיראה אדם להמשיך על עצמו שלשה דברים הללו, הינו: אהבת השם ואהבת ישראל ואהבת התורה, ואין צריך לעשות סגופים, עין שם עוד מענין זה:

²⁵ שיח שרפי קודש ח"ב אות תקלט - כשדבר פעם מוהרנ"ת מהתורה: הנהגור בלילה, שב"לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן נ"ב ומענין היציאה חוץ לעיר להתבודדות, אמרו לו כמה מאנ"ש, שהם יראים לצאת להתבודדות. ספר להם מוהרנ"ת מעשה, שפעם התנפלו שוודים המכנים "איידמאקעס" על אינה עיר וברחו כל תושבי העיר. בין הבורחים היה איש אחר, שהיה יודע בין התושבים לפחדן גדול מאד; וכשברח, התחבא בבית הקברות ושהה שם כל הלילה. למחרת, כששבו הבורחים העירה, שאלוהו ידידיו: "איך לא פחדת להשאר לבד בבית הקברות כל הלילה?" ענה להם: "השוודים הטילו עלי אימה כזו, עד ששכחתי שפחדן אני..." וסיים מוהרנ"ת ואמר, שכמו כן הוא בעבודת ה' יתברך וכמובא בזהר (ח"ג קנח): "מאן דאיהו בדוחקא, לא מסתפל מידי", פירושו: מי שנמצא בדוחק לא מסתפל על שום מעבב. כי כשמרגישים את הפחד והיראה מיום הדין הקרב ובא, מתבטלים כל הפחדים הגשמיים.

שדוחקא זה שעת צרה, אבל באמת דוחקא זה תמיד בכל רגע, כשאני חושב עד כמה אני רחוק ממה שאני רוצה להיות וחייב להיות, אבל שקשה להרגיש זאת, וגם יש בזה קצת סתירה דמחוד גיסא הבטחון הוא להרגיש כגמול עלי אמו ומאיך צריך להרגיש בדוחקא עד כדי כך שלא מרגיש פחד לצאת יחיד בלילה מחוץ לעיר. אבל באמת זו לא סתירה שהרי תינוק מיד כשהוא רעב מרגיש בדוחקא נוראה ובוכה עד שמקבל מבוקשו כאילו אמו לא נמצאת כלל, ולא מרגיש בטחון שהנה אמו כאן ורק ירמוז לה ותיתן. ותינוק צרכיו שיוודע מהם מעטים, אבל יוסיף דעת יוסיף מכאוב, אנו יודעים על המון חסרונות שיש לנו היינו צריכים לבכות בלא הפסק, ולא בוכים כלל. אם אני יכול יום שלם להיות עסוק באיזה דבר ולא לבקש מה שיעזור לי כי אני לא יכול להסתדר בלעדיו הפירוש שאני מרגיש בתוכי שאני מסתדר בלעדיו אולי לא כמו עם עזרה אבל אני מסתדר, ופוסט עצמי באיזה בקשה קטנה בסוף תפלת עמידה. וזה בחי' פגם הברית והקשר שלנו עם הקב"ה כי כרתנו ברית שפירשו שאנו כמו שני חציים של דבר אחד ומשלימים זה את זה, ובכל רגע שאני מסתדר לבד אני מנותק מהחצי

ובאמת כל הנ"ל היא מדרגה גבוהה ואסור להחלש בגלל שאני רחוק ממנה אלא לשאוף אליה ובנתיים להשתדל במה שקרוב אלי, וכל דברינו רק לבאר שזו שטות לומר שאין למה לדבר, אלא הטעם הוא שחסר לי בקשר עם הקב"ה וקשה לי להיות תלתי בו כראוי, ועל זה צריך להתפלל.

נמצא מה שמוהר"ן אמר שיאמר רבש"ע הצילני אפילו אלף פעמים נראה שזה לא התבודדות אלא מצד התמיד שע"י שלא מתיימש בסוף יבוא להתבודדות אבל פשוט שהתבודדות היא התבוננות מתוך כוונה וריכוז וכמ"ש שאומר כאן בתורה ז' לשונות טענות ואמתלאות ורצוי ופיוס ודברי חן ובקשה וחנינה, כי מה שחוזר ואומר בלא מחשבה, זה לא משכנע את הקב"ה ליתן, רק מראה על עקשנות, אבל צריך לשכנע את הקב"ה שיתן לי אע"פ שבאמת לא מגיע לי כך משמע מרוב הלשונות הנ"ל שאני מבקש מתנת חיים וצריך פיוס ורצוי כיון שלא מגיע לי, וגם זה צריך להבין ולהפנים שבאמת לא מגיע לי.

ההתבודדות עולה על הכל

מה שאומר כאן שהתבודדות עולה על כל העבודות, משמע אפילו יותר מלימוד תורה, זו העזה גדולה לומר, כמבואר במשנה ריש פאה שתלמוד תורה עולה על כל המצוות, ועוד יותר העיז רבנו בתורה צו תנינא ובחי מוהר"ן תלח לומר שרוצה שכל היום יהיו אנשיו בהתבודדות, ובאמת צריך עיון כוונתו ותורה מה תהא עליה? ונראה שזה אחד הדברים שהבעיר את המחלוקת על רבנו, וכך משמע בתורה צו תנינא^א.

וקצת יש לישב שהרי בעצמו גם אמר עיין שיחות הר"ן סימן ע"ו רבוי הלימוד עולה על הכל ובחי מוהר"ן סימן ת"ג אמר ר"ה שלי עולה על הכל. ונראה הכוונה בזה שכל אחד משלשה דברים אלה היא הדרך המעולה ביותר להשיג ענין אחר, והיינו שהתבודדות היא הדרך המעולה ביותר להתחבר להקב"ה, אבל להכיר את הקב"ה ולהמליך אותו צריך לדעת רצונו ובוזה לימוד התורה היא הדרך העולה על הכל, ולקיים כל זה כראוי א"א אלא ע"י הצדיק ודייקא בקבוץ כל אנשיו בתחילת השנה. ומה שאמר שרוצה שיהיה נוכל היום התבודדות אין הכוונה אלא למי שכבר למד תורה הרבה וכמו שתרצו המפרשים בברכות על החסידים שהיו שוהים תשע שעות ביום בתפלה.

נראה שהתורה הראשונה שדיבר מהתבודדות היא תורה נב בתחילת שנת תקסג סמוך להתקרבות מוהר"ן אליו. וכמבואר בככבי אור/ב^ב שמוהר"ן כששמע זאת התלהב מאד ורצה לרוץ לפרסם בעולם גודל הענין הזה ורבנו עצר אותו ע"ש. ואח"כ הוסיף לדבר מזה הרבה רובן נדפסו בליקוטי תנינא תורה יא כה ושבע תורות בסוף הספר תורות צג, צה עד ק'.

בתורה נב מבאר שטוב להתבודד בלילה כשהעולם פנוי מטרדת העולם וטוב שיצא מחוץ לשוב במקום שאין בני אדם, ועיקר הדבור יהיה לבטל ישותו וילך ממדה למדה לתקנה וכשיתקן כל מדתו עדיין נשאר איזה ישות וגם אותה יבטל ואזי יזכה להכלל בו ית' ולהיות חוייב המציאות כמוהו.

מעלת ההתבודדות בלילה דווקא מבואר גם בתורה נד שחצות הזמן הטוב ביותר. וכן מעלת היציאה לשדה מבאר רבנו גם בתורה יא תנינא שע"ז כל שיח השדה מסייע בתפלתו. עוד מבאר בתורה צו תנינא שאפילו

^א תורה צו תנינא – שמעתי בשמו, שאמר לענין המחלקת שהיו חולקים עליו. כי אמרו רבותינו, זכרונם לברכה (ברכות ו): "פרם זלת לבני אדם" אלו דברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזולזלין בהם, ומאי ניהו, תפלה. על כן מחמת שכל עסקו תפלה. כי בענין תפלה היה מרבה לדבר עם אנשיו, והוהירם מאד להרבות בתפלה והתבודדות ושיחה בינו לבין קונו, כמבאר בספריו הקדושים ויותר מזה הרבה לדבר עמו וזק אונתו בהתחזקות בלי שעור, להרבות בתפלה והתבודדות. על כן בני אדם מזולזלין בו ומבזין אותו וחולקין עליו, כי כל עסקו הוא תפלה, שהם דברים העומדים ברומו של עולם, ובני אדם מזולזלין בהם. והבן;

^ב ככבי אור – ומעצם מתיקות הרגשות מוהר"ן זכרונם לברכה בדבריו הנעימים האלה, נתבטל מגשמייתו מחמת זה בעצמו, ויצעק בקולו ויאמר: אהה! וגיורא לדו! ארצה נא בשוקים וברחובות ואצעק: אהה! מה הם חושבים לנפשם! ומגדל תבערת לכו עד שפמש יצא מגדר אנשי, רצה באמת לרוץ ולצעק בנזכר-לעיל. ומיד חטף אותו אדונו מורנו ורבנו זכרונם לברכה בגדוד, וענה ואמר לו: "עמוד! כי לא תפעל כלל" – "שטיי, די ועסט נישט פועלין" !

כשלא מצליח לדבר אלא דבור אחד זה טוב מאד ושם מבאר גודל כח הדבור. עוד כתב שם שרצה שיהיה לנו כל היום התבודדות אך לאו כל אדם יכול לקיים זאת על כן מצווה שעב"פ היה שעה אחת ביום. שמעתי⁹² בשם רבי לוי יצחק ז"ל שאמר ששם ברסלבר שייך רק על מי שיש לו שעה התבודדות בכל יום. ובשם רבי שמואל צציק ז"ל שמפורסם של שקר זה מי שאומרים עליו שהוא ברסלבר ואין לו שעה התבודדות בכל יום.

קושיות

- א. רבנו מצוה אותנו שעה ביום התבודדות ומוהר"ן בלק"ע כתב איזה שעות בכל יום, וצ"ע ותורה שהיא כנגד כל המצוות כמבואר במשנה בריש מסכת פאה מה תהא עליה, ופרנסה מניין? כבר הקשו זאת בגמרא ברכות לב: וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית אלא מתוך חסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: (שכיון שהם עושים לפני משורת הדין גם הקב"ה עושה עמהם לפני משורת הדין שלא תשתכח התורה מלבם)
- ב. עיין בן יהוידע וכן משמע במהרש"א שם שכיון שלא עם הארץ חסיד, הרי שכבר למדו תורה קודם חסידותם ולכן שואלת הגמרא כיצד תורתם משתמרת ולא כיצד ילמדו תורה, אבל עצת ההתבודדות היא לכל אדם גם בתחילת לימודו. ואולי גם כוונת רבנו לחלק בין שעה שהיא חיוב הקשר עם הקב"ה לכל אחד אבל יותר משעה היא עצה לחסידים שכבר למדו תורה הרבה, וצ"ע)
- ג. רבנו אומר לדבר בשפה שרגיל בה, לשון אשכנז, ובמהדורות תרלד ותרלו, הוסיפו שהכוונה במדינתנו דווקא, צ"ע בפשטות הכוונה לכל מדינה דהיינו שאמריקאי ידבר אנגלית ומרוקאי ערבית וכיו"ב, אבל אפשר גם שבא לאפוקי רק מלשון הקודש למי שרגיל בה, כי רבנו קידש את לשון אשכנז (באיבי הנחל) כמו שרשב"י קידש את לשון הארמי, וא"כ אולי שאר לשונות לא, אלא שזה קשה לומר כי מה יעשה מי שיודע רק שפת מדינתו, עכ"פ יש לעיין בזה מי שיודע שפת מדינתו וגם שפת אשכנז, אע"פ שרגיל יותר בשפת מולדתו.
- ד. וצ"ע אולי מה שרבנו קדש את לשון אשכנז זה לעניין להתעורר להקב"ה כמבואר במה שאמר שרשב"י קידש את לשון ארמי (בשיחות הר"ן קט)/ט"א, ולא לעניין שתתקבל תפילתו. מאידך אולי ע"י ההתעוררות היא מתקבלת.
- ה. עוד יש לעיין בזה מי שרגיל בשפת אשכנז ובקי בלשון הקודש, אם כיון שיש קדושה יותר בלשון הקודש כמבואר בתורה יט טוב שישתדל לדבר לשון הקודש. ובפרט שרוב הפוסקים סברי שהמלאכים לא נזקקין ללשון אחר מלשון הקדש, ונראה שזה לא אמרינן שהרי רבנו ומוהר"ן היו בקיאים בלשון הקודש ואמר שבמדינתנו ידבר לשון אשכנז. אבל עדיין יש לעיין בזה מי שיודע בעצמו שלא כל כך מכוון אולי טוב שירגיל עצמו לדבר בלשון הקודש. וכשיעזור לו ה' לשפוך לבו לפני ה' אזי ידבר בלשון שרגיל בה. וכדלקמן שתפלה בלא כוונה גדולה לא עולה אלא ע"י מלאכים. ומבואר במאירי שבת יב: שהמתפלל בלשון הקדש אפילו בלא כוונה היא עולה אבל בשאר לשונות לא. וכן כתב הביאור הלכה⁹³ קד סימן קא ד'.
- ו. עוד צ"ע מה שחז"ל אמרו (שבת יב:)/ט"ו שאין המלאכים נזקקין ללשון ארמי, האם הכוונה כל לשון לבד מלשון הקודש. ועיין מהר"ל חרושי אגדות שם ביאר טעם שלא נזקקין ללשון ארמי כי לשונם הוא לשון

⁹² (שמעתי מהרב ישראל מאיר ברנר סעודה שלישית ואתחנן תשסב) ועוד שמעתי ממנו אז באור בתורה צט עה"פ "בעת ההיא לאמר" שעיקר ההתבודדות כמובן היא ששגורה בפיו והיינו "בעת ההיא לאמר".

ויש בחי' ואתחנן אל ה" תמיד, בין בדביקות ובין לא בדביקות, דהיינו שמשתדל כפי יכולתו תמיד, ואפילו יאמר כל השעה רק רבש"ע. אבל יש עוד בחי' לפי ערכנו שאע"פ שיש לו בכל יום שעה, של "אתחנן אל ה'", הוא תמיד בבחי' "בעת ההיא לאמר" דהיינו שתמיד הוא ב"לאמר" דהיינו מתפלל על ה"בעת ההיא", שהיא תהיה כראוי דהיינו שיוכה להתבודדות כראוי שתהיה תפלתו שגורה בפיו.

⁹³ עיין באבי הנחל על תורה יט שרבנו קידש את לשון אשכנז

⁹⁴ ביאור הלכה סימן קא טע"ף ד - * יכול להתפלל בכל וכו' - עיין במ"ב וכתב במ"א בשם הס"ח דמוטב להתפלל בלשון שמבין אם אינו מבין בלשון הקודש ומוכח בס"ח סימן תקפ"ח דהיינו דוקא אם הוא י"ש ורצונו בזה הוא רק כדי שיתפלל בכוונה אבל אם אינו כפי האי גוונא יתפלל בלשון הקודש והטעם כי לה"ק יש לו סגולות רבות מכל לשונות והוא הלשון שהקב"ה מדבר בו עם נביאיו כמו שכתב הרמב"ן בפ' תשא וחז"ל אמרו בלשון הקודש נברא העולם כדכתיב לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת וגם כשתקנו כנה"ג את נוסח התפלה היו ק"ך זקנים ומהם כמה נביאים והמה נימנו על כל ברכה בתיבותיה ובצירופי אותיותיה בכמה סודות נעלמות ונשגבות וכשאנו אומרים דברים אלו כלשונם של כנה"ג אף שאין אנו יודעים לכוין מ"מ עלתה לנו תפלתנו כהוגן כי התיבות בעצמן פועלין קדושתן למעלה משא"כ בשמתפללין בלע"ז:

⁹⁵ שבת דף יב: אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשיולי בתפיחה (ליקור חולים) זימנין אמר המקום יפקדך לשלום, וזימנין אמר (ליה) רחמנא ידכרינך לשלם, היכי עביד הכי, והאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמי. שאני חולה דשכינה עמו, דאמר רב ענן אמר רב מנין ששכינה סועד את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי.

בן יהוידע - הקשו התוספות דאפילו מחשבה שבלב האדם יודעין ואיך לשון ארמי אין מכירין, והקשה הרב פתח עינים ז"ל דמוכח מהכתובים ומאמרי רבותינו ז"ל דאין יודע המחשבות אלא הקב"ה לבדו, ונראה לי בס"ד דמחשבה של אדם בדברים שהוא מוציא בפיו יודעים מלאכי השרת, כי כיון שהדברים אלו מוצאים בפיו יכולים להשיג על ידי קדושתם מה מחשב בלבו בדברים אלו, אך מחשבה גרידה שמחשב בלבו ואין מוציא הדברים בפיו לא יכיר בזה אלא הקב"ה לבדו והוא חילוק נכון וישר,

מהר"ל חרושי אגדות - שאין מלאכי שרת מכירים בלשון ארמי. אע"ג דאפילו מחשבה שבלב יודעים, בודאי יודעים מחשבה שבלב, אבל הלשון אין יודעין, ואין מלאכי שרת נזקקין אלא ללשון לא למחשבה. וראיה שאם התפלל במחשבה בלבד אין זה תפילה כלל. ואין

הקדש, וכן בש"ע או"ח סימן קא כתב שביחיד יתפלל רק בלשה"ק¹⁷ וביאר בחכמת שלמה על ש"ע סימן קא שכל אומה השר שלה מדבר בלשונה ולא נזקק לתפלה בלשון אחר¹⁸. וכן כתבו המגן אברהם ומשנה ברורה שהמלאכים לא נזקקין לשום לשון לבד מלשון הקדש. משמע שגם לשון אשכנז לא נזקקין וצ"ע. וכן משמע מביאור רבי יהודה בר יקיר המובא בביאור החת"ס שם שלא נזקקין ללשון ארמי כדי שלא תשתבח לשון הקדש מישראל. אבל עיין שם ביאור החת"ס שכיון שהקב"ה אוהב לשון הקדש שבו ברא עולמו ודבר עם נביאיו ונתן בו תורתו א"כ מי שמכיר באותו לשון אין נכון שיבא לפני הקב"ה בלשון אחר ואין כבודו של מלך בכך. עכ"ל. מבואר שדווקא מי שמכיר הלשון צריך להשתדל לדבר בלשון הקדש, אבל מי שלא רגיל בה וקשה לו לשפוך לבו לפני ה' כראוי בלשון הקדש מסתמא גם הוא יודה לרבנו שטוב שידבר בלשון שרגיל. ועוד שנראה שם שעיקר כוונתו לתפלות שתקנו לנו אנשי כנסת הגדולה שכיון שהם מסודרות ולא צריך לסדרן מעצמו טוב לאמרן בלשון הקדש, וגם זה דווקא מי שמכיר הלשון. גם עיין משנה ברורה סימן קא הנ"ל ס"ק יח שנשים מותרות לסמוך על דעת הראש שרק ללשון ארמי לא נזקקין המלאכים ויכולות להתפלל בשאר לשונות. ועיין לקמן בשם הראב"ד שגם לשאר מפרשים הסוברים שלבד מלשה"ק לכל הלשונות לא נזקקין, כשמתפללות בכונה גדולה או בדמעות התפלה עולה בלא מלאכים. עוד עיין בתורה יט שכל דבור קדוש הוא לשון הקדש, וצ"ע האם גם לעניין זה. וכן בלק"ה ד' א' ד' משמע שדבור קדוש בכל לשון נכלל בלא שינו את לשונם. וצ"ע כנ"ל.

ז. וצ"ע האם שיחה בינו לבין קונו גם היא עולה ע"י מלאכים? הגמ' בשבת יב: מבארת שאצל חולה ובצבור אפשר להתפלל בכל לשון כיון ששכינה נמצאת והקב"ה מכיר כל הלשונות, ובתורה מח אומר רבנו שתפלה בכח הם עצמם הדבורים של הקב"ה (שמדבר מגרוננו) ובתורה קנו אומר רבנו מה שמדברים בינו לבין קונו הוא רוח הקדש, ואולי לפ"ז דבורים בינו לבין קונו עולים שלא ע"י מלאך. גם לשון בינו לבין קונו משמע בלא אמצעי וצ"ע. ועיין שו"ת תמים דעים להראב"ד (בעל ההשגות) סימן קפ"ד, שנשים המתפללות בדמעה וצעקה אינן צריכות שיביאו מלאכים תפילתן לפני המקום שהרי שערי דמעה לא ננעלו (ב"מ נט) והוא הדין כשמתפללות בכונה גדולה מתוך צרה שהן נשמעות אע"פ שאין המלאכים מכירים לשונן שהרי מנשה היה מתפלל בלשון הקדש ומתוך תשובתו קיבל הקב"ה את תפלתו בעל כרחן של המלאכים כמבואר בדברים רבה פ"ב עה"פ (בדברי הימים לג) ויתפלל אל ה' ויעתר לו, מלמד שהמלאכים היו מסתמין החלונות ברכיע שלא תכנס תפלתו וחתר הקב"ה ברכיע וקבל תפלתו. עכ"ל.

עד כאן ההקדמה

להקשות למה לא ידעו להבין שאר לשון, כמו שיודעים מחשבה שבלב, אין זה קשיא דמחשבה שבלב יודעים, ואבל שיהיו נזקקין אין נזקקין אלא ללשון קודש, דאין תולה ענין ההבנה בלשון שהלשון בפני עצמו והמחשבה בפני עצמו. והמלאכים נזקקין ללשון דוקא שהוא נגלה והוא נמצא בפעל, לאפוקי המחשבה לא נמצא בפעל כלל, ולדבר שאין נמצא בפעל כמו שהוא הדבור שהוא נגלה בפעל, אין נזקקין ולפיכך עיקר התפלה הוא בדבור שהוא בפעל. והמלאכים דבור שלהם בלשון הקודש כדאיתא בפרק (חגיגה ט"ז) ומה שדבור שלהם לשון הקודש דוקא הוא מבואר שם, ולכך אין נזקקין אלא ללשון הקודש שהוא דבור שלהם ואין להאריך כאן (וגם הפרש יש כי המתפלל בלשון הקודש אע"פ שאין מתכוין בתפילה [סוף] סוף יש כאן דבור והמלאכים נזקקין לו אבל לשון ארמי או שאר לשון אין נזקקין ואי משום המחשבה שהמלאכים מכירים ויודעים, לפעמי' אין האדם מכוין וא"כ אין המלאכים נזקקין לו לגמרי שאין המלאכים מכירין לשון ארמי אבל אין צריך כלל כי כל תפילה צריך לשון ואין התפילה במחשבה ועל זה אמר שאין המלאכים נזקקין לו שאין המלאכי' מכירין לשון ארמי שיהיה לשון. ומה שאמר שאין המלאכים מכירין בלשון (הקודש) [ארמי] היינו שאין מכירין הלשון להיות נזקקין לו כמו שראוי להיות נזקק ללשון יותר מן המחשבה כי לשון המלאכים הוא לשון הקודש דוקא ואין מכירין לשון ארמי שיהי' לשון:

חתי סופר – שאין מלאכי השרת נזקקין ללשון ארמי. עיין תמים דעים ס"ק פ"ד כ' ר' יהודה בר יקיר ז"ל אין נכון לפרש כמשמעו שאין מכירים כלל שהרי מכירים הם בשאר לשונות הרחוקים מלה"ק וכו' אלא כך י"ל לכך אמרו שאין מכירים כדי שלא יניחו המתפללים לה"ק אם יתירוהו להתפלל בו וגם ירבו עמי הארץ בישראל. ורוצה לומר שאין מלאכי השרת משגיחים בהמתפלל בלשון ארמי להביא תפלתו לפני הקב"ה, ע"ש. ואני אומר על דברי הגאון ז"ל כמו שאמר הוא על ש"ס שאין נכון לפרש דבריו כפשוטן. ואני אפרש בעזה"י. בודאי המלאכים מבינים כל לשון אך יען שעיקר לשון שהקב"ה אוהב הוא לה"ק שבו ברא עולמו ודבר עם נביאיו ונתן בו תורתו כמ"ש והאריך הרמב"ן ר"פ כי תשא א"כ מי שמכיר באותו לשון אין נכון שיבא לפני הקב"ה בלשון אחר ואין כבודו של מלך בכך אפי' מלך בשר ודם נאמר ומדבר כלשון עמו. ומ"מ המדבר עם המלך עצמו פנים בפנים הוא שומע דברי כל עם ולשון אך השולח ע"י מליץ אדוואקאט ביטשוריפטי אין המליץ מביא לפני המלך אא"כ כתובה בצחות לשונו כי המלך רשאי ולא המליץ וכן נמי אין מלאכי השרת נזקקין ללשון ארמי אע"ג שהקב"ה בעצמו כגון בצבור או חולה שהשכינה שורה שומע בכל לשון ועונה תפלת כל פה ואמנם מ"מ כל שבעים אומות המתפללים בצחות לשונם הרי השר הממונה על אומה ההיא הוא בעל אותו הלשון מכניס תפלתם בצחות לשונם לפני הקב"ה אם יקראוהו והוא עונה ית"ש כי להם ניתן אותו הלשון למורשה. והה"נ אי הי' אנשי כה"ג מתקנים תפלת ישראל כלשון כל עם שישראל מפוזרים באופן שהי' לה"ק נשכח מאתנו לגמרי הי' תפלתנו נשמעת כתפלת כל עם ולשון אך מפני זה הטעם בעצמו לא תקנו תפלה בכל לשון כדי שלא תשתבח לה"ק וירבו עמי הארץ בישראל וממיל' כיון שלא תקנו תפלה אלא בלה"ק ולא נשתכחה לה"ק בעזה"י ממילא מחויב להתפלל לפני הקב"ה בצחות לשונו ואין מלאכי השרת המליצים נזקקים להכניס תפלתם של ישראל בלשון אחר כ"א בלה"ק.

שפת אמת – מיהו בחסרון ידיעתי לא ידעתי מנ"ל לתוס' וסייעתם בפשיטות דמה"ש יודעים מחשבות כנ"א. וכמדומה לי שבזוהר כ' בכמה דוכתי דלא ידעו אלא מה דאיתמטר להו למינדע. א"כ י"ל דגם מחשבות כנ"א אינם יודעים. ועיינתי בזוהר פ' וירא גבי אי' שרה אשתך כ' כך. ואולי ס"ל לתוס' דדוקא בהאי עלמא אמר דלא ידעו אבל כשהם למעלה יודעין. אבל לפע"ד אף אם יהי' מקומות להוכיח דמלאכים יודעין מחשבות כנ"א. מ"מ אפשר דיש מלאכים מיוחדין להכניס תפלות כנ"א לפני הקב"ה והם אינם יודעין מחשבות אלא הדיבור. ולכך צריך להוציא דברי תפלה מפיו דוקא כדכתי' עוף השמים יולין את הקול כו'. א"כ נראה דיש לקול מלאכים מיוחדין וכן לדיבור וכן למחשבה. לכל מלאכים מיוחדין כי לגודויו אין מספר. כך נ"ל לולי דבריהם ז"ל. ועי' בזוהר בהקדמה (ט ע"ב) כ' דאין נזקקין ללשון תרגום וגם שם משמע דאין מכירין ג"כ הלשון. ובזוהר (פ' לך פט). בסתרי תורה מאריך בזה ע"ש. ונראה דב' תירוצי הגמ' שם בסוטה פליגי בזה ע"ש:

¹⁷ וצ"ע שכתב שם וי"א שרק בלשון ארמי לא יתפלל, הכלל שסתם וי"א הלכה כסתם. אבל עי"ש שכתב המשנה למ"ד זה שרק ללשון ארמי לא נזקקין המלאכים ולכן מותרות הנשים להתפלל בשאר לשונות. משמע שאפשר לסמוך על הי"א הוזהר להלכה.

¹⁸ אע"פ שגבריאל כן ידע כל הלשונות כדאיתא בגמרא בא גבריאל ולימד את יוסף שבעים לשון.

תורה כה [ט]

ההתבודדות הוא מעלה עליונה וגדולה מן הכל [ב] כי עיקר ההתחברות בברית וקשר תמיד

עם הקב"ה ע"י תפלה כמבואר בתורה פד תנינא/כ"א, ועיקר הקשר הוא בדבור/כ"ב דייקא.

דהיינו לקבוע לו עכ"פ שעה/כ"ג ששים דקות או יותר [כ"ד] וטוב לקבוע אפילו פחות משעה/כ"ה אם החיוב של שעה גורם לו לבטל לגמרי מהתבודדות. ובלקוטי עצות/כ"ו כתב מוהרנ"ת שצריך לקבוע לו איזה שעות/כ"ז ביום שיפרש שיחתו. ואם תשאל תורה ופרנסה מה תהא עליה, כבר תרצו בגמ' /כ"ח שתורתם

^א לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

^ב עיין שיחות הר"ן עו רבוי הלימוד עולה על הכל ובח"ט תג ר"ה שלי עולה על הכל

כ"א תורה פד תנינא - דע, שעקר התחברות ודבקות להשם יתברך הוא על ידי התפלה. כי התפלה הוא שער, שדרך שם נכנסין להשם יתברך, ומשם אשתמוד' עין לה. כי תפלה היא מלכות, כמו שכתוב (תהלים ק"ט) "ואני תפלה", ותפלה לשון התחברות, כמו שכתוב (בראשית ל): "נפתולי אלקים נפתלת", תרגומו: 'לשון התחברות'.....

כ"ב שמעתי מהריצ"ח כמה פעמים (נה 11) שהאדם נברא כמדבר, אחר שנבראו דומם צומח וחי, ולא נתחדש בו אלא דיבור. וכמו שמתרגם אונקלוס עה"פ (בראשית ב' ז) "ויהי האדם לנפש חיה" והות באדם לרוח ממללא.

ואמרו במשנה בסנהדרין (ד' ה') לפיכך אדם נברא יחידי וכו'. נמצא לפי הנ"ל שכל החדוש באדם הוא כח הדבור שבו, אם נברא יחיד למי ידבר? אלא מבואר שעיקר גדר אדם ומהותו, היא שנברא להיות מדבר להש"י.

וכן אותיות המילוי של אדם הן אותיות מתפלל, כך - א-לף-ד-לת-מ-ם.

וכן אמרו בגמרא בבא קמא דף ג: רב אמר מבעה זה אדם, דכתיב (ישעיה כא יב) "אמר שומר אתה בקר וגם לילה אם תבעיון בעיו. בעיו הוא לשון ארמי לתבקשו, נמצא שמבעה פירושו מבקש, שהוא תואר לאדם בלבד. פשוט הפסוק שם הוא שהנביא אומר לישראל שהגיע הגאולה שהיא בקר לצדיקים ולילה לרשעים, אם תשובו בתשובה ותבקשו בקשו. נמצא רמוז בפסוק שרומז לגדר אדם שעיקר הדבור הוא של תשובה ובקשה שזוכה לתשובה וגאולת הנפש.

כ"ג עכ"פ שעה - אולי אפשר לומר בצחות כי עפ"י הפסוק אלף שנים בעיניך כיום אתמול וכו' ואשמורה וכו' ולפרש"י יומו של הקב"ה 930 שנה נמצא שעה של הקב"ה היא 38.75 שנים שלנו, וכתיב אם בגבורות שמונים שנה, וזה שאומר נתתי לך כשעתים שלי, תן לי שעה שלך. ואולי זהו שכתב מוהרנ"ת שיתבודד איזה שעות ומיעוט רבים שנים דהיינו שתי שעות כנגד יומים מיומו שקבלנו לחיות בגבורות.

וכן אמרו באבות (ד' ג') אין לך אדם שאין לו שעה. רמז שאדם שאין לו שעה התבודדות, הוא לא אדם. וכנ"ל כי לא מוציא לפועל את המהות וגדר אדם.

^ד עיין לקוטי עצות התבודדות אות יג עפ"י תורה זו ואות כג עפ"י שיחות הר"ן אות ז שצריך ליחד ולקבוע לו איזה שעות לפרש שיחתו.

כ"ה עיין שיח שרפי קודש ח"ה אות שיא - בששאל אחד מאנשי שלומנו את רבי לוי יצחק ז"ל מדוע דבדורינו בגדל מעלת ההתבודדות וחיוביה מדי יום, כמבאר בספרי רבנו, אינו מדגיש את זמן ההתבודדות, דהיינו קביעות של שעה אחת מדי יום, דבדורי רבנו ז"ל, רק מרחיב הדבור על עצם מעלתה וחיוביה, וענהו משום שחושש שמא בשישמע השומע שצריך לקיימה במשך שעה יחלש דעתו כלל מלקיימה, ואף אם יקיימה יחלש דעתו שלא קיימה בהגן, ושמא מתוך כך יניחה לגמרי, על כן מרחיב הדבור רק מגדל מעלת הדבר וחיוביה לפי דעת רבנו, ובמשך הזמן לרב התמידות בקיימה יקיימה המקיימה בשלמות וכראוי, וכרצון רבנו ז"ל.

כ"ו לקוטי עצות - ערך התבודדות אות יג. כבר מבאר, שהתבודדות הוא מעלה גדולה ודרך נכון וישר מאד להתקרב על ידי זה לשם יתברך. וצריך כל אחד לקבוע לו על זה איזה שעות ביום, שיפרש שיחתו לפני השם יתברך בלשון שמדברים בו, כגון במדינות אלו בלשון אשכנז, שאנו מדברים בו, כי בלשון שמדברים בו, בנקל יותר לפרש כל שיחתו היטב, ואת כל אשר עם לבבו ישיח לפני השם יתברך בטענות ואמתלאות ודברי רציו ותחנונים, שיזכה להתקרב אליו יתברך כל אחד כפי מה שיודע נגעי לבבו ואיך מרוחק מהשם יתברך. ועצם מעלות הנהגה זאת אין לבאר ולשער כי זאת הנהגה עולה על הכל והיא כוללת כל עבודת ה'. כי על ידי זה יכולין לבוא לכל טוב בזה ובבא. כי הכל יכולין לפעל על ידי תפלה ותחנונים. וכל גדולי הצדיקים לא באו למדרגתם כי אם על ידי הנהגה זאת, ומשכיל על דבר יבין מעצמו גדל מעלות זאת הנהגה. אשרי הזוכה לקבע עצמו על זה שעה מיוחדת בכל יום ויום ושאר היום יהיה בשמחה (תורה כה תנינא):

לקוטי עצות - ערך התבודדות אות כג. לב נשבר יקר מאד. ודע שלב נשבר ועצבות אינם ענין אחד כלל. כי עצבות היא כמו שהוא בכעס וברגז, אבל לב נשבר הוא כבן המתחטא לפני אביו כתינוק שזוכה וקובל לפני אביו, על שנתרחק ממנו, וזה יקר וחביב לפני השם יתברך. והיה טוב שיהיה לו לב נשבר כל היום. אך מחמת שרב בני אדם יכולין בקל לבוא מלב נשבר לעצבות שהוא מזיק מאד רחמנא לצלן, כמבאר כמה פעמים, ועיין בשמחה אות כ"ב, על כן צריכים ליחד לו איזה שעות ביום לפרש שיחתו בלב נשבר, ואז לבד יהיה לו לב נשבר, ושאר כל היום יהיה בשמחה. ועיין בשמחה רבוי האזהרות והעצות להיות בשמחה תמיד (שיחות הר"ן מא):

כ"ז כך כתב מוהרנ"ת בערך התבודדות אות יג עפ"י התורה הזו. וכן העתיק הקיצור ליקוטי מוהר"ן השלם. וצ"ע שמוהרנ"ת שינה מלשון רבנו שאמר שעה או יותר. וכך כתב מוהרנ"ת בלק"ע שם באות כג עפ"י שיחות הר"ן סימן מא, וצ"ע כי בשיחות הר"ן שם רבנו אמר על כן צריכין ליחד איזה שעה ביום שיהיה לו לב נשבר דהיינו להתבודד וכו'. ומוהרנ"ת שינה וכתב ועל כן צריך ליחד לו איזה שעות ביום לפרש שיחתו בלב נשבר וכו'.

כ"ח עיין ברכות דף לב: תניא נמי הכי המתפלל צריך שישא שעה אחת קודם תפלתו ושעה אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנאמר אשרי יושבי ביתך לאחר תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת וחוזרין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן היאך נעשית אלא מתוך שחסידיהם הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: (ובין שהם עושים לפנים משורת הדין גם הקב"ה עושה עמהם לפנים משורת הדין שלא תשתבח התורה מלבם) צ"ע עיין בן יהודיע וכן משמע במהרש"א שם שכיון לא עם הארץ חסיד הרי שכבר למדו תורה קודם חסידותם ושאת הגמרא כיצד תורתם

משתמרת ומלאכתם מתברכת, דהיינו **להתבודד לבדו** כט ששום אדם לא ישמע דבריו שבינו לבין קונו, ולמעט סיבות חיצוניות להיסח הדעת בתפלתו, **באיזה חדר/ל** או עכ"פ תחת סדין או הטלית [לא]/לב או **בשדה** [לג]/לד תימה שכאן נקט שדה כאפשרות שניה ואילו בתורה נב אמר שצריך לצאת חוץ לשוב וכן לעיל בתורה יא תנינא אמר שהתבודדות בשדה טוב יותר כי שיח השדה מסייע בתפילה, ומסתמא כוונתו מן הקל לכבד כיון שמדבר כאן מהתבודדות השווה לכל נפש, ואולי יש גם לחלק בין א"י לחור/ל/יה, ולפרש **שיחתו בינו לבין קונו** לו בטענות כגון למה ניגרע, וכל מיני סיבות מדוע מגיע לי **ואמתלאות** דהיינו סיבות ותרוצים מדוע שיתן לי **בדברי חן** שאמצא חן בעיניו ית' וירצה מעצמו ליתן לי מתנת חנים וריצוי לשכנע שירצה ליתן לי בקשתי אע"פ שלא מגיע לי **ופיוס** אותו ית' על שחטאתי לפניו **לבקש ולהתחנן** לבקש מתנת חנים לו **מלפניו ית'** נקט שבע לשונות **שיקרבו אליו לעבודתו באמת** [לח] בעיקר שאזכה לביטול הישות והגאווה שהוא יסוד כל הרע, ולהרגיש מציאותו ית' עד שתתבטא ביראה ואהבה. **ותפלה** ושיחה/מ זו יהי' **בלשון שמדברים בו דהיינו בלשון אשכנז** [מא]/מב מג **(במדינתינו)** צ"ע מזה שהוסיפו תיבת **במדינתנו**, דבפשטות הכוונה לכל מדינה דהיינו שאמריקאי ידבר אנגלית ומרוקאי

משתמרת ולא כיצד ילמדו תורה, אבל עצת ההתבודדות היא לכל אדם גם בתחילת לימודו. ואולי גם כוונת רבנו לחלק בין שעה שהיא חיוב הקשר עם הקב"ה לכל אחד אבל יותר משעה היא עצה לחסידים שכבר למדו תורה הרבה, וצ"ע

כט **להתבודד לבדו**, לכאורה כפל לשון אבל באמת רבנו אמר שאפשר גם בתוך קהל גדול להיות דבוק ובו ית' במחשבתו, והיכן שחושב שם הוא, אלא שכיון שזה קשה, וגם מסתמא לא מעוניין שאחרים ישמעו את דבריו שבינו לבין קונו, לכן לכתחילה טוב שימצא לו מקום שהוא לבדו בלא סיבות חיצוניות להיסח הדעת.

ל **שיחות מוהר"ן** אות רעד – טוב מאד להאדם שיהיה לו חדר מיוחד לו לבדו לעסק שם בעבודת ה' בתורה ותפלה, ובפרט התבודדות ושיחה בינו לבין קונו שלזה צריכין בודאי חדר מיוחד (תנו):

עיין שיח שרפי קודש – חלק א אות תשכא – **בששמע מוהר"ן** זכרונו לברכה מרבנו זכרונו לברכה, ששוב שיהיה לכל אָחד חדר מיוחד להתבודדות ולכל פרטי עבודת השם, התחיל להתנגע אחר זה, ועלה בדעתו לבנות לו אויבוער שטיבל וכו', וכמו שמוכא גם ב"ספר המדות" (אות בית ח"ב, סעיף א'), שלדור בעליה טוב לעבודת הבורא, אבל מרב עניינתו חשב, פמה זמן יצטרף לבלות על זה, עד שיקבץ מעות לבנותו וטרחת הבנייה, ואמר בזה הלשון: **וויפל תורה און תפלה דארף איך צוליב דעם אנווערן** ובכן לעת עתה מצא לעצמו עצה להסתפק בזה ועשה לו מחצה בחדר שדר בו, ובאלו הד' אמות זכה לחבר כל ספר התפלות, שהשאיר אחריו ברכה, ואחר כך פמה שנים קדם הקטלקיות וצ"ל זכה לבנות לעצמו חדר בעלית הבית. (ספורים נפלאים, עמ' ר"י).

^{כז} עיין שיחות הר"ן ערה. ועי"ש סימן סח, אפילו תחת הסדין, ועיין קינות לט' אב קינה לט וחגרי שק וגם תהמי תחת סדיניך.

לב **עיין שיחות הר"ן** סימן ערה – ואמר רבנו זכרונו לברכה שאפלו הישיבה בעצמה שיושבין בחדר מיוחד לבדו גם זה טוב מאד. ואף על פי כן אפלו אם אין זוכין שיהיה לו חדר מיוחד, אף על פי כן יכולין להתבודד ולדבר בינו לבין קונו. ואמר רבנו זכרונו לברכה שתחת הטלית הוא גם כן חדר מיוחד. כי כשמשלשלין הטלית על עיניו, יכולין לדבר בינו לבין קונו מה שרוצין. גם יכולין להתבודד ולפרש שיחתו כששוכב על מטתו ומכסה עצמו בהסדין כמבאר במקום אחר (תנו) שכך נהג דוד המלך, עליו השלום. שזהו בחינת (תהלים ו ז): **"אשחה בכל לילה מטתי"** וכו'. גם יכולין לישב על הספר ויסברו אחרים שהוא לומד, והוא יכול אז לדבר בינו לבין קונו. ועוד יש לזה כמה תחבולות למי שחפץ באמת לנהג הנהגה זו של התבודדות העולה על הכל שהוא יסוד שרש הקדושה והטהרה והתשובה וכו' כמבאר כבר כמה פעמים. אבל טוב יותר להשתדל שיהיה לו חדר מיוחד:

^{כח} עיין לעיל תורה נב, ובתורה יא תנינא, ושיחות הר"ן סימן רכו.

לד **שיחות מוהר"ן** אות רכו – מצאתי כתב יד החברים. שאמר שטוב יותר שהתבודדות יהיה מוחץ לעיר במקום עשבים כי העשבים גורמים שיתעורר הלב (תנו):

לה **שיח שרפי קודש** חלק ג אות תקפא – אמר (רבי אברהם בן נחמן): ענין ההתבודדות קל יותר סדר מנהגו בארץ ישראל ממוחץ לארץ, בהתפוננו על ענין ההתבודדות מוחץ לעיר שאמר רבנו להתבודד חוץ לעיר, ומשום שארץ ישראל כל ארצה טהור וקדוש וקדשתה בכל מקום, מה שאין כן מוחץ לארץ, יש חלוק רב מאד בין העיר לחוץ לה.

לו **בינו לבין קונו** – צ"ע מדוע השיחה עמו ית' היא עם בחי' הקניין שלו בנו. וכמבואר באבות (ו' יא) חמשה קניינים קנה לו הקב"ה בעולמו וכו' ישראל קנין אחד.

לז **רשי על דברים** פרק ג סוק כג – ואתחנן – אין חנון בכל מקום אלא לשון מתנת חנם אע"פ שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם לפי שאמר לו וחנותי את אשר אחון אמר לו בלשון ואתחנן. ד"א זה אחד מעשרה לשונות שנקראת תפלה כדאיתא בספרי:

^מ ער עיין לקמן תורה צה עד קא ושיחות הר"ן סימן רכו עד ורד ובאריכות בספר השתפכות נפש

^מ מתוצר - ותפילה

מ **תפלה ושיחה** – החילוק נ"ל כי תפלה היא התחברות אליו ית' בין בשבח ובין בהודאה או בבקשה, ולא שייך תפילת חולין אבל שיחה יכולה להיות על כל נושא ואפילו שיחת חולין כלשון חז"ל שיחת חולין של ת"ח צריכה לימוד. וכשאני מספר על הדברים הקשים שעוברים עלי זה לא תפלה אבל זו שיחה. וכשאני מבקש ישועה וקירוב זו תפלה.

^מ ספר חסידים סימן תקפח טוב ליר"ש שיתפלל בלשון שטבין, ועי"ש ברית עולם להודיא יר"ש דייקא וכו'. ועיין מארי שבת יב: ועיין העסק דבר דברים א מה. ועיין קיצור לק"מ השלם תורה יט אות ב, דכל דבור קדוש הוא לשה"ק. ועיין עיין לק"מ דם א' ד' (עפ"י תורה לא), דבכל לשון שמדבר דבורים קדושים נכלל בלא שינו לשונם. ועיין באבי הנחל תורה יט שרבינו קידש את לשון אשכנז כמבואר בשיחות הר"ן קט שרשב"י קדש את התרגום עיי"ש. עיין סוטה לג. דיחיד לא ישאל צרכיו בלשון ארמי, וי"א גם כל לשון לבר מלשה"ק, כיון שהיא ע"י מלאכים. וי"ל דעת רבנו כורא"ש (ברכות פ"ב סימן יב) שדווקא לשון ארמי. אבל צ"ע שהיא ע"י מלאכים ולעיל אמר בינו לבין קונו. ואולי צרכיו דיקא אבל בקשת תשובה אינה בכלל צרכיו אלא צורך גבוה. ועיין ש"ע או"ח סימן סב סעיף ב' וסימן קא סעיף ד' בנ"ב שם שמצוה מן המובהר דווקא בלשה"ק, ונראה לחלק בין תפלה שסדרו לנו חז"ל לתפלה שצריך לסדר בעצמו.

ערבית וכיו"ב. ^מ ואע"פ שלעניין ק"ש ותפלה וברכת המזון וכיו"ב מצווה לומר בלשון הקודש כמבואר בש"ע (או"ח סב ב', וקא ד') יש לחלק בין תפלה שסדרו לנו חז"ל/מ"ו ותפלה שצריך לסדר בעצמו. וצ"ע שרבנו לא חשש למחז"ל רש"י בסוטה לג. ^מ שהיחיד זקוק לסיוע המלאכים כדי שתתקבלנה תפילותיו ובגמרא שבת יב: ^מ

^מ ספר חסידים סימן תקפח – ואם יבא אליך מי שאינו מבין לשון עברי והוא ירא שמים (וירצה לכווין), או אם תבא לפניך אשה, אמור להן שילמדו התפלות בלשון שמבינים, כי התפלה אינה אלא בהבנת הלב, ואם הלב אינו יודע מה שיוציא מפיו, מה מועיל לו, לכך טוב שיתפלל באותו לשון שהוא מבין:

וכתב שם החיד"א (בפירוש ברית עולם) – דווקא ירא שמים וירצה לכוון מה שיתפלל אותו יתפללו בלשון שמבינים אעפ"י שאינו לשון עברי אבל אם אינו בכי האי גוונא יתפלל בלשון הקודש דווקא כי לשון הקודש יש לו סגולות רבות מכל הלשונות ונאמר עליו וליגלוגו עלי אהבה.

^מ בדפוס ותקפא לא כתוב במדינתו. בתולד- במדינתו בלשון אשכנז, בתולד- בלשון אשכנז במדינתו, מתרצו- בלשון אשכנז (במדינתו).

^מ **אבל אפשר** גם שדווקא לשון אשכנז ובא לאפוקי רק מלשון הקודש לרגיל בה, כי בבאיבי נחל (על תורה יט) אמר שרבנו קידש את לשון אשכנז כמו שרשב"י קידש את לשון הארמי, וא"כ אולי שאר לשונות לא. אלא שזה קשה לומר כי מה יעשה מי שיודע רק שפת מדינתו, עכ"פ יש לעיין בזה מי שיודע שפת מדינתו וגם שפת אשכנז, אע"פ שרגיל יותר בשפת מדינתו.

וצ"ע אולי הכוונה שקדש את לשון אשכנז זה לעניין להתעורר בתשובה כמבואר בשיחות הר"ן קט בעניין שאמר שרשב"י קידש את לשון ארמי, ולא לעניין שתתקבל תפלתו.

עוד יש לעיין בזה מי שרגיל בשפת אשכנז ובקי בלשון הקודש, האם כיון שיש קדושה יותר בלשון הקודש (כמבואר בש"ע או"ח סימן קא סעיף ד' ועיין תורה יט) טוב שישתדל לדבר לשון הקודש, ונראה שזה ודאי לא אמרינן שהרי רבנו ומהר"ת היו בקיאים בלש"ק ואמר שידבר בלשון אשכנז.

^מ **כף החיים** על או"ח סימן קא – (טז) סעיף ד. יכול להתפלל בכל לשון וכו'. כתב בספר עשרה מאמרות דמוטב להתפלל בלשון שמבין אם אינו מבין לשון הקודש, וכן כתב בספר חסידים סימן תקפ"ח ותשפ"ה. מגן אברהם ס"ק ה'. אמנם הסולת בלולה אות ה' כתב שיש לגמגם בזה כי התפילות תיקנו לנו אנשי כנסת הגדולה כל מילה וכל נקודה על פי הסוד לעשות יחודים ולתקן תיקונים ולהעלות העולמות והן הם הפעולות שהיו נעשים בזמן שבית המקדש היה קיים על ידי הקרבנות ועל כן כתב השל"ה דף רמ"ט ע"ב שלא ישנה אפילו נקודה אחת כי שינוי אפילו נקודה אחת יכול להחריב העולם וכו' עכ"ל, וכן כתב החסד לאלפים אות ה', ועיין בשער הכוונות בדרושי התפלה דכמה סודות עמוקים ורזין עילאין יש בנוסח התפלה, ועל כן מי שיודע להתפלל בלשון הקודש לא יתפלל כי אם בלשון הקודש ובנוסח התפלה המסודרת מאנשי כנסת הגדולה אף אם אינו מבין רק שישתדל למצוא איזה אנשים שילמדוהו הבנת נוסח התפלה אם אפשר, מיהו מי שאינו יודע להתפלל כלל בלשון הקודש אף באין מבין או יתפלל בלשון לעז"ז כדי שלא יתבטל ממצות התפלה לגמרי.

^מ **סוטה דף לג.** תפלה: רחמי היא כל היכי דבעי מצלי ותפלה בכל לשון והאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית דאמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו לפי שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי לא קשיא הא ביחיד הא בצבור ואין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי והתניא יוחנן כהן גדול שמע ב"ק מבית קדש הקדשים שהוא אומר נצחו טליא דאזלו לאגחא קרבא לאנטוכיא ושוב מעשה בשמעון הצדיק ששמע בת קול מבית קדש הקדשים שהוא אומר בטילת עבידתא דאמר שנאה לאיתתא על היכלא ונהרג גסקלגט ובטלו גזירותיו וכתבו אותה שעה וכיוונו ובלשון ארמי היה אומר אי בעית אימא בת קול שאני דלאשמועי עבידא ואי בעית אימא גבריאל הוה דאמר מר בא גבריאל ולימדו שבעים לשון:

רש"י – יחיד – צריך שישעוהו מלאכי השרת ציבור לא צריכי להו דכתיב (איוב לו) הן אל כביר לא ימאס אינו מואס בתפלתן של רבים:

^מ **שבת דף יב:** אמר רבה בר בר חנה כי הוה אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשילולי בתפיחה (לביקור חולים) זימנין אמר המקום יפקדך לשלום, וזימנין אמר (ליה) רחמנא ידבריך לשלם, היכי עביד הכי, והאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. שאני חולה דשכינה עמו, דאמר רב ענן אמר רב מנין ששכינה סועד את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי.

תוספות – שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי – לבד מגבריאל כדאמר בסוטה בריש אלו נאמרין (דף לג. נ) דאמר מר בא גבריאל ולמדו שבעים לשונות ליוסף ותימה דאפילו מחשבה שבלב כל אדם יודעים ולשון ארמי אין יודעים:

בעניין זה אם המלאכים יודעים מחשבות עיין פתח עינים לחיד"א שם וכן יהודיע שם. ושפת אמת שם.

ועיין מהר"ל חדושי אגרות שם – מוכיח ממה שתפלה במחשבה אינה תפלה שאפילו אם המלאכים יודעים מחשבות אבל לא נזקקין אלא לתפלה שמוציא בשפתיו. וההבדל בין לשון הקדש לארמי שלשון הקודש המלאכים מדברים בו ונחשב אצלם לשון אפילו בלא כוונה, אבל לשון ארמי אין לו חשיבות בלא כוונה, לא נזקקין לו.

ועיין חתם סופר שם – בודאי המלאכים מבינים כל לשון אך יען שעיקר לשון שהקב"ה אוהב הוא לה"ק שבו ברא עולמו ודבר עם נביאיו ונתן בו תורתו כמ"ש והאר"ך הרמב"ן ר"פ כי תשא א"כ מי שמכיר באותו לשון אין נכון שיבא לפני הקב"ה בלשון אחר ואין כבודו של מלך בכך אפי' מלך בשר ודם נאמר ומדבר בלשון עמו. ומ"מ המדבר עם המלך עצמו פנים בפנים הוא שומע דברי כל עם ולשון אך השולח ע"י מליץ אדוואקאט ביטשריפט אין המליץ מביא לפני המלך אא"כ כתובה בצחות לשונו כי המלך רשאי ולא המליץ וכן נמי אין מלאכי השרת נזקקי' ללשון ארמי אע"ג שהקב"ה בעצמו גוון בצבור או חולה שהשכינה שורה שומע בכל לשון ועונה תפלת כל פה ואמנם מ"מ כל שבעים אומות המתפללים בצחות לשונם הרי השר הממונה על אומה ההיא והוא בעל אותו הלשון מכניס תפלתם בצחות לשונם לפני הקב"ה אם יקראוהו והוא עונה ית"ש כי להם ניתן אותו הלשון למורשה.

ועיין שפת אמת שם – לפע"ד אף אם יהי' מקומות להוכיח דמלאכים יודעין מחשבות בנ"א. מ"מ אפשר דיש מלאכים מיוחדין להכניס תפלות בנ"א לפני הקב"ה והם אינם יודעין מחשבות אלא הדיבור. ולכך צריך להוציא דברי תפלה מפיו דוקא כדכתי' עוף השמים יוליך את הקול כו'. א"כ נראה דיש לקול מלאכים מיוחדין וכן לדיבור וכן למחשבה. לכל מלאכים מיוחדין בי לגדודיו אין מספר. כך נ"ל לולי דבריהם ז"ל. ועי' בוזהר בהקדמה (ט ע"ב) כ' דאין נזקקין ללשון תרגום וגם שם משמע דאין מכירין ג"כ הלשון. ובוזהר (פ' לך פט.) בסתרי תורה מאריך בזה ע"ש. ונראה דב' תירוצי הגמ' שם בסוטה פליגי בזה ע"ש:

מבואר שאין המלאכים נזקקין ללשון ארמי. וצ"ל או כי סבר כהרא"ש ברכות (פ"ב סימן יב) שדווקא ללשון ארמי לא נזקקין כי הוא שיבוש של לשון הקדש, או שיש לחלק בין התפילות שסדרו לנו אנשי כנסת גדולה להתבודדות, שהיא בינו לבין קונו, שאולי סבר שאינה עולה ע"י מלאכים, כמבואר בגמרא לענין תפלה אצל חולה כיון שהשכינה למראשותיו, ותפלת צבור כי השכינה עמהם, וקצת משמע כך בספר חסידים הנ"ל שדווקא ירא שמים שמכוון בתפילתו יכול להתפלל בכל לשון, כי בלשון שרגיל נקל לכוון. ואולי שכשמכוון אזי היא בינו לבין קונו ולא ע"י מלאך, כמבואר בתורה קנו שכשמדברים בינו לבין קונו הוא בחי' רוח הקדש, וכעין זה בתורה מח שתפלה בכח הם עצמם דבורי הקב"ה.

כי בלה"ק – בלשון הקודש קשה לו לפרש כל שיחתו למי שלא רגיל בה, וגם אין הלב נמשך אחרי הדיבורים מחמת שאינו מורגל כ"כ – כל כך בהלשון/מח' [מט' /ני], כי אין דרכינו לדבר בלה"ק. אבל בלשון אשכנז שמספרים ומדברים בו, קל וקרוב יותר לשבר לבו כי הלב נמשך וקרוב יותר אל לשון אשכנז מחמת שהוא מורגל בו, כי עיקר התפלה היא הדביקות בהשם ית' (תורה קכ), לכן העיקר לדבר בלשון שרגיל בו, שקל לו לכוון ולדבר בדבור שוטף, ולא צריך להתאמץ למצא המילים, ולתרגם מהשפה שרגיל בה.

ובלשון אשכנז יכול לפרש כל שיחתו ואת כל אשר עם לבבו ישיח ויספר לפניו ית' הן חרטה ותשובה על העבר והן בקשת תחנונים לזכות להתקרב אליו ית' מהיום והלאה באמת. וכיוצא בזה, כל חד לפום דרגי' כל אחד לפי מדרגתו.

עכ"פ לפי הנזכר לעיל גודל מעלת לשון הקדש, ורוב הסגולות שבה, מסתבר שאם לא זוכה לדבר בכוונה גדולה, אזי טוב שידבר בלשון הקדש אם מבין אותה, אפילו שלא רגיל בה. ואם יזכה בהמשך לדבורים חמים היוצאים מהלב, יאמר בלשון שרגיל בה. כך מסתבר ולא ראיתי שנוהגים כך, כנראה כי היום יש זלזול גדול בלשון הקודש, כיון שמעורב בעיברית מילים חדשות. וכו'...

ויזהר מאד להרגיל עצמו להתמיד בזה מידי יום ביום שעה מיוחדת כנ"ל צ"ע כוונת רבנו האם שעה מיוחדת בזמן קבוע, או שעה המיוחדת רק להתבודדות, אבל לא דווקא בזמן קבוע. ונ"ל שהכוונה לשניהם, אלא שהעיקר הוא המשך שעה, אבל שיהיה בשעה קבועה זה הידור.

ושאר היום יהי' בשמחה כנ"ל רוצה לומר שבאותה שעה שבוחן עצמו ובודק החמץ שבלבו מסתמא הוא בלב נשבר/כ"ב, וכבר אמר לעיל בתורה כד שמצוה להיות בשמחה תמיד, ממילא אם כל ההתבודדות היה

^{מ"ח} כן כתב המאירי (שבת יב) לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, שמתוך שאין הלשון שגור בפי הבריות אין הכוונה מצויה בדבריו עד שתהא תפלתו מקובלת ומ"מ כל לענין חולה מתוך שאדם מכין בתפלתו ביותר אין בזה בית מיוחד וכן כתבו הגאונים בתפלת הציבור שהוא בכל לשון מטעם זה שהציבור שכינה עמהם ר"ל שכונתם מצויה הרבה:

^{מ"ט} עין לקטן תורה קכ ושיתות הר"ן סימן רכט

^י עיין תורה קכ תנינא – ... ואמר פי עקר התפלה היא דבקות להשם יתברך, והיה טוב יותר להתפלל בלשון לעז, שמדברים בו, פי בשמתפללים בלשון, שמדברים בו, אזי הלב סמוך ודבוק מאד בדיבורי התפלה, ויכול לדבק עצמו ביותר להשם יתברך. אף כבר תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה סדר התפלה (מחמת שלא כל אדם יכול לסדר סדר התפלה לעצמו, פמובא), על פן אנו חייבים להתפלל בלשון הקדש כמו שסדרו לנו. אבל העקר הוא רק לכוון פרוש המלות בפשוטו, שזהו עקר התפלה, שמתפללין לפני השם יתברך על כל דבר ודבר, ועל ידי זה מתקרבין ומתדבקין בו יתברך: והנה מי שמדבר בלשון הקדש תמיד, כגון ירושלמי, אין צריך לחשב בדעתו פרוש המלות, רק שיטעם אנו מה שהוא אומר, וזה עקר פונת התפלה. ואצל הצדיקים האמתיים הגדולים במעלה, אצלם כל הפגנות של האר"י, וזכרונם לברכה וכו' הם פרוש המלות, שבפרוש המלות שלקחם פלילים כל הפגנות: עכ"ל.

נ"ל כוונת רבנו שמי שכדי לכוין צריך להסתכל בסידור שכתוב בו הכוונות, נמצא שהכוונות אצלו הם לא פירוש המילות.

שיחות מוהר"ן אות רכט – שמעתי בשמו שהיה מדבר עם אחד מבני הנעורים והיה מחוק אותו מאד מאד בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו בלשון שמדברים בו כדרכו וזכרונו לברכה. ואמר לו שבתחלה זה היה עקר התפלה מה שהיה כל אחד מדבר מה שבלבו לפני השם יתברך בלשון שהיו מדברים בו כמבאר ברמב"ם בתחלת הלכות תפלה (תפלה א ב' ד') עין שם שמבאר שם זאת היטב, שבתחלה היה זה עקר התפלה וכו'. אך אחר כך ראו אנשי כנסת הגדולה וכו' ותקנו סדר התפלה עין שם. אבל על כל פנים מדינא זהו עקר התפלה. על כן גם עכשו שמתפללין סדר התפלה שתקנו אנשי כנסת הגדולה, טוב מאד להאדם להיות רגיל להתפלל לפני השם יתברך תפלות ותחנונות ובקשות מלבו בלשון שמבין שיזכהו השם יתברך לעבודתו באמת כי זה עקר התפלה כנזכר לעיל. ועין במקום אחר בכמה מקומות בדברינו כמה האדם צריך להרגיל עצמו ולחזק עצמו בהנהגה זו שעל ידי זה דיקא באו כל הצדיקים למדרגתם עין שם היטב (עיי' בהשתפכות הנפש):

^{כ"א} מתדצו - ולהלאה

^{כ"ב} עיין שיחות מוהר"ן אות מב – עצבות הוא כמו מי שהוא בכעס וברגז כמו שמתרעם ומתלונן עליו יתברך חס ושלום על שאינו עושה לו רצונו. אבל לב נשבר הוא כבן המתחטא לפני אביו כתינוק שקובל ובוכה לפני אביו על שנתרחק ממנו וכו' ועין במקום אחר מזה:

שיחות מוהר"ן אות רלא – ספר לי אחד מאנשי שפעם אחת שאל את רבנו וזכרונו לברכה מהו החלוק שבין לב נשבר למרה שחורה. השיב לו: לב נשבר הוא כך שאפלו כשעומד בין העולם יחזיר פניו ויאמר: רבונו של עולם וכו'. ובאותה שעה בעצמה ובתוך כך אמר רבנו וזכרונו לברכה בעצמו: רבונו של עולם בהתעוררות נפלא ובנשיאת ידים בהשתקקות נמרץ כדרכו:

בלב נשבר, אזי מיד אחרי ההתבודדות צריך לחזור לשמחה¹¹, אבל באמת חלק חשוב בהתבודדות היא התודה על כל הטוב שהקב"ה משפיע לו¹², וזה בוודאי אומר בשמחה גדולה.

והנהגה זו של התבודדות הוא גדולה במעלה מאד והוא דרך ועצה טובה מאד להתקרב אליו ית'. כי זאת היא¹³ עצה כלליות שכולל הכל. כי על כל מה שיחסר לו בעבודת ה' או אם הוא רחוק לגמרי מכל וכל מעבודתו ית', על הכל יפרש שיחתו ויבקש מאתו ית' כנ"ל. פשוט הלשון משמע שהתבודדות כולל הכל, כיון שכולל בה את כל חסרונותיו שבקדושה, אבל נראה שעיקר מעלת ההתבודדות היא עצם הקשר הקבוע עם הקב"ה¹⁴, שזה עיקר החסרון האמיתי להיות בכל רגע קשור אליו, וסומך רק עליו ית' כתינוק בחיק אמו¹⁵, בכל דבר גשמי ורוחני, כי עיקר הקשר בבחי' "עיני כל אילך ישברו" על כל חסרון אפילו הקטן ביותר¹⁶, אע"פ שהעיקר הוא החסרון הרוחני.

ואפי' אם לפעמים נסתתמין דבריו ואינו יכול לפתוח פיו לדבר לפניו ית' כלל¹⁷, ואע"פ שזה לא רק לפעמים¹⁸ אעפ"כ זה בעצמו טוב מאד דהיינו ההכנה שהוא מוכן ועומד לפניו ית'

¹¹ עיין שיחות מוהר"ן אות מא – לב נשבר ועצבות אינו ענין אחד כלל. כי לב נשבר הוא בלב, אבל עצבות הוא בא מן הטחול (תורה כג אות ב, היקון מה דף פה). ועצבות שהוא מהטחול היא סטרא אחרא והקדוש ברוך הוא שונא אותה. אבל לב נשבר היא חביב לפני השם יתברך, כי לב נשבר יקר מאד מאד בעיניו יתברך (תורה כד תנינא). והיה טוב שיהיה לו לב נשבר כל היום, אך אנשים כערככם יכולין לבוא מלב נשבר לעצבות. על כן צריכין ליחד איזה שעה ביום שיהיה לו לב נשבר דהיינו להתבודד ולשבר לבו לפניו יתברך כמבאר במקום אחר (לקמן טח) אבל שאר כל היום כולו יהיה רק בשמחה (תורה רכב ותורה כד תנינא ותורה י' תנינא ושיחות הר"ן יט כ' מג חיי מוהר"ן רלה רלו). ועל זה הזהיר אותנו כמה פעמים. להתאמץ ולהתגבר שלא יהיה לנו לב נשבר רק איזה שעה ביום, ועצבות כלל לא. ושאר כל היום יהיה בשמחה:

¹² "שיש"ק ח"א אות קסט – שְׁמַעְתִּי מִרְבֵּנוּ ז' ל שְׁאֲמַר בְּשֶׁאֲחַד יֵשׁ לוֹ צַעַר וּמִקְבֵּל אוֹתוֹ וְאוֹמֵר שֶׁהוּא טוֹב, אוֹמֵר לוֹ הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: זֶה טוֹב! אֲנִי עוֹד אֲרַאךָ מֵהוּ טוֹב. – אָט דָּאָס אִיז גוֹט אִיךָ וְעַל דִּיר וְיִיזן וְאָס גִּיט אִיז". (שם מו).

¹³ "שיש"ק ח"ב אות לב – אָמַר: "בְּשֶׁאֲחַד פּוֹגֵשׁ בְּחִבְרוֹ וְשׂוֹאֵלוֹ הֵלֵךְ לְשִׁלוֹמוֹ וְאוֹמֵר לוֹ, לֹא טוֹב – אוֹמֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: "זֶה לֹא טוֹב! עוֹד אֲרַאךָ מֵהוּ לֹא טוֹב..." וְבָאִים עֲלָיו רְעוֹת רְבוֹת, רְחֻמָּא-לִי צִלָּן. אוֹלַם, בְּשִׁפּוּגְשׁוֹ חִבְרוֹ וְשׂוֹאֵלוֹ לְשִׁלוֹמוֹ וְעוֹנָה לוֹ בְּשִׁמְחָה: "טוֹב, בְּרַחֵף-הַשֵּׁם! אַף-עַל-פִּי שְׂבָאֲמַת אֵין טוֹב לוֹ אוֹמֵר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ: "זֶה נִקְרָא טוֹב! עוֹד אֲרַאךָ מֵהוּ טוֹב..."!

¹⁴ בתולד- הוא

¹⁵ עיין בתורה ב' מה שבארנו בענין שהתפלה היא חרב פפיות כי גם הבקשת צרכיו טוב שיהיה רק כדי להיות בקשר עם הקב"ה שהרי צריך להיות שמח בחלקו הגשמי.

¹⁶ עיין אור רש"ז על בראשית – מאמר קכו – בענין התפילה – יש קושיא חזקה, יש במשנה (אבות ב-יח) אל תעש תפלתך קבע, אלא רחמים ותחנונים לפני המקום, והנה זה סותר למה שקראו חז"ל לתפלה עבודה (תענית ב) מה זה עבודה – הלא הוא מבקש צרכיו, ובפרט מה שאמרו (יבמות ה) עבודה צורך גבוה היא, ויש להטעים הענין כך: כי באמת קשה – מה הוא ענין תפלה, הלא כלל גדול הוא בידיו – שאדם צריך לעבוד את בוראו בין בצער בין שלא בצער, ואדרבא משפט החכמים כי בכל מה שיהיה להם יותר מניעות, ישמחו להראות תוקף אמונתם, א"כ אין מקום להתפלל על עקתא (דחקות). ועוד הלא ודאי הקב"ה מרחם על האדם, ועוד הרבה הרבה יותר ממנו, ותדע כי כל כוח הרחמנות של האדם על עצמו ועל זולתו – הוא רק כוח נטוע ממנו ית', הלא שבה היקש דהמע"ה (תהלים צד-ט) הנוטע און הלא ישמע וגו', אשר על כן באמת כל ענין התפלה היא רק עבודה, והוא כי כל עיקר עבודת השי"ת עומדת על השגחה, ויען כי כל עניני תבל הם רק בסיבה ומסובב – וע"כ נחיא שנקראת עבודה, ומה שמבקש צרכיו – אינן אלא להזכיר את עצמו – שהוא כל רגע ורגע בידו ית', והאמת מה שהוא טוב לפניו באמת – אינו יודע, וצריך לבטוח בהקב"ה שהוא יעשה לו מה שטוב לו, ע"כ אמר דהמע"ה (תהלים קלא-ב) אם לא שויתי דוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמול עלי נפשי. וע"כ אז"ל (בונתו לגמ' ב"ב קסד בענין עיון תפלה ועיי"ש) כל מי שאומר תפלתו תקובל אינה מקובלת, כי האדם אינו רוצה דוקא שתקובל, ע"כ אמרו (סנהדרין סד) לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, כי בעת הצרה קשה לו להתפלל על זה האופן, כי אז מרגיש צער ומבקש בהרגש צערו – ולא צורך גבוה, וזהו הענין "כל הקובע מקום לתפלתו" וכו'...

¹⁷ צ"ע בתהלים (קלא ב) הלשון כגמול עלי אמו, וכן מובא בספרים (חובת הלבבות שער בטחון פ"ז שגדר הבטחון בה' הוא כגמול עלי אמו) וצ"ע מדוע דווקא נגמול הרי קודם לכן כשכל מזונו רק מאמו הוא עוד יותר סומך רק עליה. (אמנם ראיתי מפרשים (אור יחזקאל לוינשטיין) שגמול לאו דווקא אלא הכוונה ליונק. אבל דבריהם צ"ע כנ"ל)

¹⁸ עיין שיחות מוהר"ן אות רלג – שמעתי מאיש אחד מאנשיו, שפעם אחת דבר רבנו זכרוננו לברכה עמו מענין בגדים. ואמר לו שעל כל דבר צריכין להתפלל. הינו אם בגדו קרוע וצריך לבגד יתפלל להשם יתברך שיתן לו בגד ללבש, וכן בכל כיוצא בזה דבר גדול ודבר קטן. על הכל ירגיל עצמו להתפלל תמיד להשם יתברך על כל מה שיחסר לו אף על פי שהעקר להתפלל על העקר, דהיינו על עבודת השם יתברך לזכות להתקרב אליו יתברך, אף על פי כן גם על זה צריכין להתפלל: ואמר: שמי שאינו מתנהג כך, אף על פי שהשם יתברך נותן לו בגדים ופרנסה והצטרכות חיותו, אבל כל חיותו הוא כמו בהמה שגם כן השם יתברך נותן לה לחמה וכו' כן הוא חיותו שנותן לו השם יתברך. כי מאחר שאינו ממשיך כל חיותו על ידי תפלה מהשם יתברך על כן כל חיותו הוא כמו בהמה ממש. כי האדם צריך להמשיך כל חיותו והצטרכותו מהשם יתברך על ידי תפלה ותחנונים דוקא:

וכן שמעתי אנכי גם כן מפיו הקדוש על דבר קטן ופחות מאד שהיה קצת מוכרח לי. ואמר: תתפלל על זה להשם יתברך. ועמדתי משתומם. כי היה לי לדבר פלא בעיני להתפלל להשם יתברך על דבר פחות כזה. וגם כי לא היה מוכרח ביותר. ענה ואמר (בלשון תמה): אין זה כבודך שתתפלל להשם יתברך על דבר קטן כזה! ואחר כך ספר מעשה קטנה מענין בטחון אפלו על דברים קטנים מאיש אחד ממזבזי. והכלל שעל כל הדברים שבעולם צריכין להתפלל להשם יתברך וכן מבאר באלף בית עין שם (תכ):

¹⁹ עיין שיחות מוהר"ן אות רלב – ...ואחר כך אמר לו (רבנו): העקר הוא הדבור. שעל ידי הדבור יכולין לכבש הכל ולנצח כל המלחמות. ואמר: אף על פי שיכולין להתבודד במחשבה, אבל העקר הוא הדבור. ומבאר הנמשל ממילא לענין מה שקשה על האדם לדבר לפני השם יתברך או לפני הצדיקים האמתיים מה שבלבו. וכל זה מחמת בושה וכבודות שלו שאין לו עזות דקדושה (תיט), בודאי הוא שטות

וחפץ ומשתוקק לדבר, אך שאינו יכול, זה בעצמו ג"כ טוב מאד. [ס^א] כי מעלת ההשתוקקות לכל דבר שבקדושה^{סב}, היא גדולה מאד ויש בזה בחי' שאפילו גדולה מהמעשה בעצמו^{סג}, ו^{סד} ואפילו אם כל השעה אומר רק רבונו של עולם/ס"ה, אני רוצה להיות כרצונך, ולעשות רצונך ולהמליך אותך תמיד בכל תנועה, וכו' כיו"ב דבורים פשוטים שלא צריכים מחשבה רבה הוא דבר נפלא, כמבואר בתורה ל"א גודל מעלת העניין להוציא את הכסופים דקדושה בדבור. וצריך לבקש גם מה שנדמה שלא מגיע לי, כי אע"פ שצריך לשמוח בחלקי, צריך לכסוף למדרגות הגבוהות ביותר, ולבקש אותם בפיו, כי הבקשה בוודאי שנשמעת, ורק כיון שלא מגיע לי, לא יורדת עד אלי, אבל היא שמורה בדרך במקום הצפון ליראי ה' /ס"ו. וכשאחד טען

גדול. כי הלא הוא רוצה לכבש בדבורו מלחמה חזקה שהוא מלחמת היצר, ועכשו כשהוא סמוך לדבר, ולכבש ולשבר חומות ולפתח שערים על ידי הדבור, ובשביל מניעה קלה מחלישות דעתו וכיוצא, ימנע חס ושלום מדבר! כי הלא המניעה הזאת נחשבת לסתימה של קורי עכביש כנגד החומות שרוצה לשבר בדבורו: גם ספר לי האיש הנ"ל שרבנו צוה לו שיהיה לו התבודדות שתי שעות ביום. שעה אחת שילך וישתוקק ויכין עצמו לדבר, ויערך לבו לכך, אחר כך ידבר שעה אחת:

^ס **ענין שיח קודש ח"ג תקסא** – (רבי אברהם בן נחמן) היה אומר: צריך האדם להרבות בהתבודדות כצויו רבונו אף על פי שאין לו דבורים, ועל ידי זה בעצמו עוזרו לבסוף השם יתברך ומאיר לו את התפלה, והסמיה לזה את המזכר בתורה כ' מענין לב העליון שהוא בחינת צור, וצריך להרבות בדבורים עד שנפתח לב העליון וכו', כי לבסוף נפתח ונשפעים מלב העליון בבחינת צור לבבי, דבורים חמים בנחלי אש, עין שם.

^{סא} ענין מוה"ל בספרו נתיבות עולם נתיב העבודה פרק ה' בדיון שכר פסיעות – וענין לק"ה ברכת המזון ד' כ', ובשר בחלב ד' סוף אות א, ועבר ג' אות א' ואת ה'.

^{סב} **ענין מוה"ל** בספרו נתיבות עולם נתיב העבודה פרק ה' בדיון שכר פסיעות – ולפיכך כאשר הולך לבית הכנסת הוא נמשך אל השם יתברך להיות לו דביקות בו יתברך. וידוע כי המתנועע אל דבר הוא דביקות גמור עם המתנועע יותר ממי שהוא קרוב לו כבר, כי המתנועע אל דבר הרי אינו עמו ועם כל זה הוא הולך אליו וזהו דביקות וחבור גמור, ודבר זה בארנו למעלה גם כן.

וענין בזה עוד מה שכתב בדרך החיים על אבות פ"ד משנה יח

^{סג} **ענין לק"ה ברכת המזון ד' כ' – והענין כי עקר קדשת איש הישראלי ועקר עבודתו הוא רק הרצון והכסופין דקדושה, כמבאר בדברי רבונו זכרונו לברכה בכמה מקומות וכמו שאמר הוא זכרונו לברכה שלעבד את ה' אין מי שיתפאר בזה שיוכל לעבדו יתברך. ואפלו מלאך ואפלו שרף אינו יכול להתפאר בזה שיוכל לעבדו יתברך.** (כמבאר שיחה זאת קצת בסוף ספורי מעשיות, עין שם) ויותר מזה שמענו מפיו זכרונו לברכה בעצמו מגדל מעלת הרצון דקדושה שהוא עקר עבודת ה', וכל העבודות תורה ותפלה ומצוות ומעשים טובים כלם בלולים בזה. ואי אפשר לזכות לשום דבר שבקדושה כי אם על ידי זה, על ידי רצון וחשק והשתוקקות וכסופין ונגעויעים חזקים ולא ירפה את הרצון בשום אופן, רק כל מה שהמניעה מתגברת ביותר ירפה לגבר את עצמו בחשק וכסופין ונגעויעים ורצונות חזקים ביותר ויותר וכן לעולם עד שיזכה לגמר להוציא מכח אל הפעל את המצוה או הדבר שבקדושה שהוא רוצה. וכן אחר כך בשאר עבודות ודברים שבקדושה שירצה אחר כך עוד לעשות. יתגבר גם כן ברצונות חזקים. וכל מה שהמניעות והעובדים והבלבולים מתגברים יותר. יתגבר את עצמו ברצונות חזקים יותר עד שיוציא מכח אל הפעל ויזכה גם לאותה המצוה והעבודה וכן לעולם, כמבאר בהתורה ויהי נא פי שנים (בסימן סו) שהמניעה הוא רק בשביל החשק. ואם יתגבר שיהיה לו חשק גדול כפי המניעה, בודאי ישבר המניעה. נמצא, שעקר ההתחזקות שיהיה לו חשק גדול כפי המניעה, בודאי ישבר המניעה. נמצא, שעקר ההתחזקות על המונעים מהקדושה הוא רק הרצון והחשק. והוא עקר ההתפארות מה שה' יתברך מתפאר עם כל אחד מיישראל. שעקר ההתפארות מהעויות והעקשנות שלהם. שעל ידי זה עקר קבלת התורה. שהיא כלל ההתפארות כנ"ל. ועקר העויות והעקשנות הוא בהרצון שצריך האדם שרוצה לכנס בעבודת ה' שיהיה עקשן גדול ברצון לכל יעוב ולא ירפה את הרצון משום מניעה בעולם. וזה עקר העקשנות דקדושה. וזה עקר התפארותו יתברך מה שהוא יתברך מתפאר בעבודת ישראל, כי באמת עקר ההתפארות הוא רק מה שה' יתברך מתפאר עם הרצון והחשק והכסופין דקדושה של כל אחד מיישראל. מה שכל אחד מיישראל לבו בווער תמיד ברצון חזק לזכות לעבודת ה' באמת. וזה עקר התפארותו יתברך שמו, כי העבודה בעצמה אינה יקרה כל כך, כי הפל מאתו יתברך, כמו שפיתונו, מי הקדימנו ואשלם וכו'. ואי אפשר לנו לעשות שום דבר שבקדושה ולא להגזיל משום עברה כי אם על ידי ישועותו יתברך, כמו שאמרנו רבותינו זכרונו לברכה, בכל יום יצור של אדם מתגבר ואלמלא הקדוש ברוך הוא עוזרו היה נופל בידו. ועל פן עקר ההתפארות הוא רק בהרצון מה שכל אחד מיישראל רוצה ברצון חזק לעבדו יתברך. וכפי התגברות הרצון שמתגבר כל אחד לכסף לה' יתברך ברצון חזק, כמו כן וזכה לעבודת ה' וכמו כן ה' יתברך מתפאר עמו, כי עקר ההתפארות הוא העויות והעקשנות של ישראל מה שאיש הישראלי הוא עקשן גדול בעבודת ה' שהיו עקר התפארותו יתברך כנ"ל.

^{סד} **אבל** לפי המבואר לקמן השעשועים הגדולים שנעשים למעלה כשעושה מתורה תפילה, לכאורה כמעט אין דבר כזה שאין מה לומר שהרי תמיד יכול לקחת איזה קיצור הלכות ולבקש על כל הלכה שיוכה לקיים אותה בשלימות, אבל הכוונה שלפעמים הלב כל כך שבור שגם זה אין כח לדבר, ואזי אפילו אם יאמר שעה שלימה רק רבונו של עולם עזור לי להיות כרצונך הוא דבר נפלא. ואפילו שלבעל בחירה קשה לעזור, הרי אפילו משולש אתה יכול לעשות מרובע (ככבי אור אמת ואמונה י), כל שכן לעשות אותי צדיק, שהרי אני באמת רוצה, רק שאור שבעיטה מעכב...

^{סה} **ענין חיי מוהר"ן** אות תמ – (ד) אָמַר אָפִילוּ כִּשְׂאִין יְכוּלִין לְדַבֵּר בְּהַתְּבַדְּדוּת רַק תִּבֵּת רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם גַּם בֶּן טוֹב מֵאֵד. אָמַר שְׂיִכּוּלִין לְהַכִּיר בְּאַחַר אֵם יֵשׁ לוֹ הַתְּבַדְּדוּת:

^{סו} ראה חיד"א חומת אנך (תהילים לא כ) - מה רב טובך אשר צפנת ליראיך וכו'. הראשונים פירשו בהקדמת המקובלים דכל מה ששואל האדם מהקב"ה תכף ניתן לו דיומשך שפע אשר ממנו ישתלשל לעשות שאלת האדם. וזה להורות כי מדת הטוב להטיב והוא רוצה לרחם. אך זה השפע יעבור דרך צפון ושם יש ב"ד וחוקרים אם ראוי זה האיש לשפע הזה או למקצתו, או אינו ראוי כלל, וכפי הדין נותנין לו, ושאר נשאר בצפון, וכשתבא הגאולה, כל הטמון בצפון ניתן ליראי ה', וז"ש מה רב טובך אשר צפנת, כלומר שהוא נתן בצד צפון הכל ניתן ליראיו.

למוהרנ"ת שאין לי דבורים, גער בו ואמר האם אינך יכול לומר רבונו של עולם הצילני, ואפילו אלף פעמים/סו.
 וכשאחד טען לרבנו שלא מצליח לפתוח את פיו, אמר לו שיתאנח/סו.
וגם יוכל לעשות לו שיחה ותפילה מזה בעצמו, ועל זה בעצמו יצעוק ויתחנן לפניו ית' שנתרחק כ"כ עד שאינו יכול אפי' לדבר. ויבקש מאתו ית' רחמים ותחנונים שיחמול עליו ויפתוח^ס פיו שיוכל לפרש שיחתו לפניו. ולא יתייאש אפילו אם עוברים ימים ושנים שנדמה לו שלא פעל כלום/עו.

ודע שכמה וכמה צדיקים גדולים מפורסמים סיפרו שלא באו למדריגתם^ע רק ע"י הנהגה זו של התבודדות, שהיא הנהגה ישנה ומובאת בהרבה ספרים [ע"ב]/ע"ו וגם אליהו הנביא בא למדריגתו ע"י התבודדות/ע"ו.

והמשכיל יבין מעצמו גודל מעלת הנהגה זו העולה למעלה למעלה. כי זה עיקר תיקון הברית והקשר שלנו עם הקב"ה, מה שרק עליו סומכים ורק ממנו מבקשים ישועה ושלמות כל חסרון. בחי' עיני כל אליך ישברו. ושייית' ה' לנגדי תמיד.

והוא דבר השוה לכל נפש, מקטן ועד גדול. כי כולם יכולים לנהוג הנהגה זו, ועי"ז יבואו למעלה גדולה לדביקות וזיכרון דקדושה תמיד. אשרי שיאחז בזה :

גם טוב לעשות מהתורה תפילה [ע"ה]/ע"ו, דהיינו כשלומד או שומע איזה מאמר תורה מצדיק האמת, אזי יעשה מזה תפלה. דהיינו לבקש ולהתחנן לפניו ית' על כל מה שנאמר

^{סו} **שיח שרפי קודש ח"א אות תרלה – אָחַד הַתְּאוּנָן לְפָנַי מוֹהֲרֵנִי וְצִלֵּל בְּזֵה, שְׁאֵין לוֹ דְבוּרִים לְדַבֵּר לְפָנַי יִתְבַּרַךְ בְּשֵׁעַת הַתְּבוּדוֹת. גְּעַר בּוֹ מוֹהֲרֵנִי וְאָמַר לוֹ: "הֲכִי אֵינְךָ יָכוֹל לומר: "רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם רְאִטְיוּעַ מִיָּה, זָאגְט מַעַן טוֹיזְנֵט מְאֹל רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם..." (אֲבָנֵי הַ בְּרוֹל שִׁיחוֹת וְסִיפּוּרִים מִמוֹהֲרֵנִי סֵעִף א').**

^{סח} **חיי מוהר"ן אות תקיא – אָחַד מְאַנְשֵׁי שְׁלוֹמְנוּ הָיָה קוֹבֵל לְפָנָיו שְׁאַחַר אֲכִילתוֹ בְּשֹׁכֵב עַל מִטְתוֹ קִדְּם הַשְּׁנָה הוּא רוֹצֵה לְדַבֵּר אֶז אֵיזָה דְבוּרִים שֶׁל הַתְּבוּדוֹת לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁם יִתְבַּרַךְ שִׁיקְרָבוּ לְעִבּוּדוֹתוֹ וְכוּ' וְאֵינוֹ יָכוֹל לְפַתַּח אֶז פִּיּוֹ כָּלֵל. הַשִּׁיב לוֹ רְבִנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה, אִם כֵּן שׁוֹכְבִין עֲצֵמָן וְגוֹנְחִין גְּנִיחָה אַחַר גְּנִיחָה. וְעֵשָׂה רְבִנוּ זְכוּרֵנוּ לְבִרְכָה בְּעֲצֵמוֹ גְּנִיחוֹת תְּכוּפוֹת כְּמִרְמוֹ שֶׁכֶּף יַעֲשֶׂה:**

^ע **צ"ע מדוע סיפר שזה היה אחרי אכילתו דייקא ועיין תורה סב שג' שרי פרעה הם קנה ורשע וירדים יונקים מהדיבור שאינו כראוי, ולא נותנים לאדם לדבר לפני ה' והכנתם ע"י תענית**
^{סו} גם בדפודי ובתולדו - ויפתוח, ומתולדו - ויפתח

^ע **עיין שיחות מוהר"ן אות רלד – שמעתי בשמו לענין התחזקות בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו. אמר שאפלו אם עוברים ימים ושנים הרבה, ונדמה לו שלא פעל עדין בשיחתו ודבוריו כלום אף על פי כן אל יפל מזה כלל כי באמת בודאי עושים הדבורים רשם. והביא משל כמו מים היורדים על האבן, אף על פי שנדמה לנו שאין להמים כח כנגד האבן הקשה ואין נכר רשם המים באבן, אף על פי כן כשהמים יורדים על האבן כמה וכמה זמנים רצופים הם עושים נקב בהאבן כנראה בחוש (תכא). כמו כן, אפלו אם לבו לא האבן ואין נכר בו רשם דבוריו ותפלתו אף על פי כן ברבות הימים והשנים ינקב לבו האבן על ידי שיחתו כמו (איוב יד י'): "אבנים שחקו מים" כנוכר לעיל:**

^{סז} מחוצו - לחודגתם

^{סז} **שערי תשובה ב' ה' ובקב הישר סוף פרק כג. והחרידים סוף פרק סה ופרק עג (סגולה חמישית). של"ה הקדוש שער האותיות אות צ' צניעות (אות ו' ח' ט').** ונועם אלימלך בהנהגות בתחילת הספר. המאירי ברכות דף כח: ליקוטי תורה לרבי מרדכי טשענענביל בתחילת הספר, ודע קדש לרבי נפתלי מרופשיץ פ' ורא, מאור ושמש הפטרת ש"ח, ויואל משה לרבי יואל מסאטמער בנכתבים, בעל החפץ חיים בביאור הלכה סימן תקעא ד"ה תלמיד. ועיין לקמן תורה ק' בהערה סס.

^{עז} **ספר קב הישר – פרק כג – ... על כן צריך האדם להתבודד בהתבודדות בבה"כ, וירבה בכל לבו לפני יודע מחשבות ב"ה, ויבכה בדמעות ויתאנח בכל לבו בשברון לב בזכרו את חטאיו וחטאת נעוריו אשר לב האדם יודע מרת נפשו מה שחטא וקלקל בימי נעוריו, והכל רשום וחקוק למשמרת. אם שב בתשובה שלימה ימחו פשעיו, ומתטהרות ומתלבנות הכתמים והפגמים. ובמקום הדין ועונש שם תעמוד לו ישועה והצלחה, כאשר עין בעין יראה בבואו לפני כסאו יתברך לדין וחשבון בעת שיקרא למשפט אשר יגזור עליו הש"י פתאום. ע"כ יעסוק האדם בתפלה, כי יום זה בא פתאום כנשר יעוף, וה' ברחמי יקבל נשמתו בעת פקודתו, כי יפקוד עליו ויבא משלום אל שלום. הכלל העולה שאל יהיה תפלה קלה בעיניך, שהרי השר הגדול מטטרון הוא ממונה על התפלות, וכאשר חנוך זכה למטטרון שנהפך מבשר לאש בשביל צדקתו, אף אתה תמים תהיה עם ה' אלהיך וצדיק וצדק לפניך יעמוד:**

^{עד} **שיש"ק ח"א תשכד – בַּעַת שְׁאֵמַר רְבִנוּ זְצוּק"ל הַתּוֹרָה ס"ו, דַּבֵּר עִם מוֹהֲרֵנִי מְעַנֵּן מְעַרְתָּ אֶלְיָהוּ, זְכוּר לְטוֹב, וְהִבִּין מוֹהֲרֵנִי מְרַבְּנוּ, שְׁלֵא בָּא אֶלְיָהוּ לְמַדְרַגְתּוֹ כִּי אִם עַל יְדֵי הַתְּבוּדוֹת,**

^{עז} **עיין שיחות הר"ן קמה ועיין מכתבי מוהר"ן שעב תובא בהשתפכות הנפש אות ב' ליק"ה ר"ח ה' (עפ"י תורה עג תנינא) בעיקר סאת ו', והלכות נחלות ד' כב. והלכות חלוקת שותפות ד' ו'. והלכות תעובות ה' ד'.**

^{עז} **שיחות מוהר"ן אות קמה – כשדבר עמי וגלה לי הדרך לעשות מהתורות תפלות כנדפס (בלקוטי תנינא סימן כ"ה) אמר לי שטוב לכתב לעצמו התפלות. ואז ראיתי והבנתי בתנועותיו הקדושים שהוא דבר נפלא ונורא מאד מאד לעשות מהתורות תפלות. וכמו שאמר שנעשין מזה שעשועים גדולים למעלה וכו'. גם פעם אחת היה מדבר עם אחד והיה מתגעגע מאד שיעשו מהתורות תפלות. ואמר: אני חפץ מאד שיעשו מהתורות תפלות אך איני יודע למי מוסרים זאת. ופעם אחד הראה לי בספר אחד שהיה אצלו שנתחבר בסמוך הנקרא "יד הקטנה" (רפו) ובסוף מבאר שם כמה ענינים בלשון תפלה שמדבר להשם יתברך ומתחיל כל ענין אלקי וכו'. וקרא אותי וצוה לעין בו בפנים, ורמו לי אז כמדבר. ראה שזה המחבר מדבר כמה ענינים מדרושי להשם יתברך בלשון תפלה. ורמו לי שתשוקתו מאד לעשות כן מתורתיו הקדושות לעשות מכל התורות תפלות. כי כן היה דרכו לרמו על דברים גבוהים על ידי דברים קטנים, מחמת שהיה קשה לו לבאר דעתו בפרוש מגדל הקטרוגים והמניעות ועוד מכמה טעמים. על כן רמו בדרכים נפלאים כדי שהאדם בעצמו יבין דעתו מאליו אם ירצה. ויש בזה ענינים נפלאים בהנהגתו עמי בכמה ענינים ואי אפשר לבארם: גם אמר שכשעושין מהתורות תפלות נעשים מזה**

שם באותו המאמר. מתי יזכה גם הוא לבא לכל זה, וכמה הוא רחוק מזה. ויבקש מאתו ית' שיזכהו לבא לכל הנאמר שם באותו המאמר. רבנו מביא לדוגמא ג' לשונות מתי אזכרה וכמה אני רחוק, וזכני. ובוודאי אין הכוונה שמבקש תאריך מתי יזכה, אלא שכוונתו לומר הכאב שכואב לו שעדיין לא זכה לזה. והיינו מה שנקט בסוף וזכני לבא לכל הנאמר שם, אלא שנקט בשני לשונות אחד לשון כסופים מתי אזכרה ואחד בקשה שאזכרה, ועוד מתאונן לפניו ית' ראה כמה אני רחוק ורחם עלי שאתקרב לזה ואזכרה. והמשכיל והחפץ באמת יוליכו ה' בדרך אמת^{טו} ויבין בעצמו דבר מתוך דבר איך להתנהג בזה כיצד לדבר בהתבודדות וכיצד לעשות מתורה תפלה. באופן שיהיו דבריו דברי חן, וטענות נכונות לרצותו^{טז} ית' שיקרבהו לעבודתו באמת. צ"ע מאיזה דבר צריך להבין זאת ומדוע רק ע"י הבנת דבר מתוך דבר אפשר לזכות לזה. ואולי כוונת רבנו שממה שביאר כיצד לעשות מתורה תפלה, לבקש מתי אזכרה, ולהתאונן כמה אני רחוק, ולבקש שאזכרה לזה, ומהג' דוגמאות האלה, צריך להבין דבר מתוך דבר, להוסיף עוד טענות אמתלאות ורצוי ופיוס ודברי חן ולבקש ולהתחנן כנ"ל.

וענין השיחה זו של התבודדות עולה למקום גבוה מאד.

ובפרט כשעושה בהתבודדות מתורה תפלה^{טז}, מזה נעשה שעשועים גדולים מאד למעלה נראה כי כשמבקש על קיום התורה, מראה ביותר עד כמה כוונתו בלימוד היא בבחי' לא המדרש עיקר אלא המעשה, וכל כוונתו רק ללמוד בדקדוק את רצונו ית', כדי להמליך אותו ית' בשלימות יותר. ועיין תורה ב' (ובלק"ה חו"מ נחלות ד' כב) שכל תפילה שקדם לה ללמוד תורה, עולה לפניו ית' מקושטת ומתקבלת יותר, וכנראה כל שכן כשהתפלה היא על התורה בעצמה שלמד שיש בזה גם בחי' חזי במה ברא קאתינא לגבך ועוד שמבקש להמליך אותו ית' בקיום בתורה.

עוד מבאר בלק"ה ר"ח/ו^{טז} שדייקא ע"י חדושי תורה מעתיקא שעל ידה מתגלה כיצד כל התורה ומצוות הן קומה אחת שע"י התפלה היא נוכח פני ה' דייקא אזי יכול לעשות מתורה תפילה דהיינו מהיג' מדות שהתורה

שעשועים גדולים למעלה שלא עלו לפניו יתברך שעשועים גדולים כאלה מימות עולם כנדפס כבר בהקדמת התפלות (רפח). ויותר מזה חוקנו בזה על ידי השיחה הקדושה שחש עמי אחר אמירת התורה בראשית לעיני כל ישראל ("לקוטי מוהר"ן תנינא" סז) כמבאר לקמן:

הקדמת הליקוטי תפילות ח"א – אמנם לא באר הענין היטב, איך היתה פונתו הקדושה בזה, אף מפלל דבריו הבננו, שעקר פונתו היתה בפשיטות, שגשגתל לעין בתורות הקדושות והנוראות שגלה לנו להבין ולהשפיל פונתו אותה התורה למעשה (כי זהו העקר כי לא המורש הוא העקר אלא המעשה כמבאר אצלנו כבר כמה פעמים שכל עקר פונת רבנו הקדוש והנורא זכרוננו לברכה בכל התורות שגלה, היתה הכל רק בשביל המעשה, שגשגתל ונתאמץ ונתחזק בכל עז לשמר ולעשות ולקיים בכל הנאמר בכל תורה ותורה, ונחשב דרכנו כמה אנו רחוקים מאלו הדברים המזכרים בכל תורה ותורה, ונתפלל ונעתייר לשם ברבוי הפצרות ובקשות ותחנונים שירחם עלינו ויזכנו, ויקרבנו ברחמי המרבים, שנוזה לקיים כל מה שנתאמר שם באותה התורה, ונשפך שיחנו לפני השם יתברך על כל הדברים הנאמרים שם, שנוזה לקיים ולהגיע אליהם בשלמות:

ומי שזוכה לעסק בזה, לעשות מהתורות תפלות כנ"ל, בודאי יוכל תמיד לפרש שיחתו לפני השם יתברך, ואת כל אשר עם לבבו שיח על ידי כל תורה ותורה, כי אף על פי שבתחלה יכול להיות שידמה לו שהתורה הזאת אינה מדברת מהכרחיות שלו, ומהחסרונות והפגמים שלו באותו העת אף על פי כן כשישתחיל לדבר על ידי אותה התורה בודאי יעוררו השם יתברך ויובל להכניס כל שיחתו שם, ואת כל אשר עם לבבו יוכל לפרש על ידי כל תורה ותורה כי דברי רבנו זכרוננו לברכה הם פלילית גדול מאד מאד, וכל תורה ותורה פלולה מפל התורה פלה ומפלילית ישראל ומפלילית כל הדברים שבעולם וכל אדם פמות שהוא, בין אם הוא בתכלית מדרגה העליונה, בין אם הוא בתכלית דיוטא התחתונה, הכל כאשר לכל, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, כלם יכולים למצא עצמם, עם כל בחינותיהם, בתוך כל תורה ותורה של רבנו הקדוש והנורא זכרוננו לברכה ועל פי כל תורה ותורה יוכל כל אדם שבעולם בכל עת ובכל זמן לפרש שיחתו יהיה איך שיהיה: ... והנה מהתורה הזאת (תורה לה) דבר רבנו הקדוש זכרוננו לברכה בעצמו עם אנשים מאנשיו, לענין תפלה, שהזכיר אותם לעשות מהתורות תפלות, ולמד אותם סדר תפלה, ותפס להם לדוגמא תורה הזאת, והורה אותם בפשיטות, שיתחילו להסתכל על עצמם כמה הם רחוקים מכל זה, כי כל אחד מחיב לומר כל העולם לא נברא אלא בשבילי, ולהתפלל על חסרון העולם, ולידע אם הוא קדם גזר דין או לאחר גזר דין ואם כן עתה יסתכל על עצמו כמה הוא רחוק מכל זה, ויתפלל ויעתייר להשם יתברך שיזכה להגיע לכל זה ושאלו אותו אז, כי אין זה צריך לנו עכשיו כי אנו רחוקים עכשיו להתפלל על זה לפי מדרגתנו עכשיו השיב להם, הלא ישמעו אנשיכם מה שפיתם מדבר בהתורה הזאת, כי הלא מבאר פאן, שכל אדם מחיב לומר כל העולם לא נברא אלא בשבילי, ואם כן החוב משל על כל אחד ואחד בהכרח ואינו יכול לפטר עצמו מזה וכו'. בדברים האלה נשמע מפיו הקדוש זכרוננו לברכה בעצמו:

ע"י עיין לק"ה המנחה הלכה ו' אות ה' – (בענין המחלוקת שבין הצדיקים) כי החפץ באמת מוסרין לו מלאך של אמת ויזכה לידע האמת.

ע"י נקט כאן ג' לשונות מתוך השבע שנקט לעיל.

^{טז} מתוצו - תפילה

^{טז} לק"ה ר"ח ה' אות ו' – כי בשרוצין להמשיך זה הדרך בעולם לעשות מהתורות תפלות, צריכין לזה להמשיך חדושי אורייתא גבוהים מאד הנמשכין מבחינת אורייתא דעתיקא סתימאה, שעל ידי חדושי אלו נתגלגל כל הדרכים והנתיבות של התורה איך כל המצוות והמדות קשורים ונאחזים זה בזה וזה בזה. כמו הרופא הממחה בשרוצה לרפאות איזה חולאת שבאדם אי אפשר לידע מהות החולאת ורפואתו, כי אם כשבקי בחכמות הנתיב, דהיינו שידע כל פרטי קומת האדם ותכונת כל איבריו וגידו ופוקיו וכו' בשלמות, שידע היטב איך כל האיברים והחיצונים ערוכים ומסודרים זה אצל זה. ותכונת פרקיהם וקשריהם והבוריהם איך כל איבר ועצם וכו' מקשר ומחבר ומסדר זה בזה על ידי קשרי הגידים והערוקים וכו'. ואיך הדמים רצים בהם ושאר כל תכונת הגוף ומרחקי פרקיו וכו', הכלולים בחכמת הנתיב. ואז דיקא כשהרופא בקי בכל זה היטב אז יכול לבנס להבין מהות החולאת ולעסק ברפואתו, כמו כן צדיקי הדור האמתיים העוסקים ברפואת חלי נפשות ישראל אי אפשר להם לעסק ברפואתם כי אם כשיודעין מהות חלי הנפש. וזה על ידי שידעין

נדרשת בהן עושה יג מדות של רחמים. עוד שם אות כב/א⁹⁹ שתפלה שמבקש גשמיית היא בחי' קטנות בחי' מיעוט הירח אבל כשעושה מתורה תפלה דהיינו כשהתפלה היא על קיום התורה היא בחי' מילוי הירח והיא בעצמה בחי' תורה. ע"ש. עוד מבאר בלק"ה חלוקת השותפות ד' ו' שכל עבירה את דין תורה מחריב צרופי התורה וע"י שעושה מהתורה תפילה חוזר ומתקן את הצרופים. ועיין לק"ה תערובות ה' ד' שיש הרבה עצות שקשה לקיימן אבל לרצות ולהתפלל על זה יכול כל אחד ובוה כבר מקיימן קצת (כחז"ל בברכות ו. שמעלה עליו הכתוב כאילו עשאה, עיין בזה סוף תורה סו ד"ה כי אין להאדם) וע"י התפלה יזכה גם לקיים ממש :

עד כאן ביאור חברותא לתורה כה תנינא

עוד שיחות בעניין ההתבודדות והדבור בינו לבין קונו

עיין ספר השתפכות הנפש שם נקבצו כל השיחות בעניין ההתבודדות וכאן אני מעתיק רק שיחות משיח שרפי קודש שנדפס מאוחר יותר

שיח שרפי קודש – חלק א אות ער – רבי שמעון זכרוננו לברכה (המשמש של רבנו) היה איש עוסק במשא ומתן, ואף על פי כן הרבה מאד בתוך זה לעסק בעבודתו ותפלה. וגם הוא הרבה מאד בהתבודדות ושיחה בינו לבין קונו על פני השדה, לפעמים ביום ולפעמים בלילה. ופעם אחת נתישב וקבע דירתו באיזה "קרעטשמיי" (אכסניה) שהיתה סמוכה לעיר, כדי שיהיה לו בנקל לילך בכל עת להיער להתבודד ולפרש שם שיחתו, וגם בבואו לארץ ישראל בחר לו שם איזה מקום בקצה העיר הסמוך לשדה במקום שאין בני אדם מצויים כל כך, ושם הרבה לעסק בעבודתו ותפלה ובפרט בתפלה והתבודדות יומם וליילה עד עת פטירתו וזכרוננו לברכה. (ככבי אור אנשי מוהר"ן י"ז).

שיח שרפי קודש – חלק א אות תרעו – מוהר"ן ת אמר לאחד מאנ"ש אם יהיה לך ארבעים יום התבודדות ברציפות בודאי יהיה לך שגוי לטובה. (אבנ"ה ברזל שם סמ"ג).

בחינת תכונת קומת האדם העליון שהוא בחינת צלם אלקים, שהוא בחינת תכונת קומת התורה שנקראת אדם, כמו שכתוב, "זאת התורה אדם". כי התורה היא בחינת קומת אדם, כי היא כלולה מרמ"ח אברים ושס"ה גידים, שהם בחינת רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה בידוע. וכמו שהרמ"ח אברים והשס"ה גידים שבאדם ערוכים וקשורים ומסורים זה בזה וזה אצל זה וכו' וצריך הרופא להיות בקי בסדרם וחבוריהם היטב כפי"ל, כמו כן צריך לידע בבחינת קומת התורה סדר הקשר והחבור של כל רמ"ח מצות עשה ושס"ה לא תעשה וכל המדות ומצות דרבנן הכלולים בהם לידע היטב איך הם ערוכים ומסודרים ומקשרים זה בזה וזה אצל זה וכו' ואז יכלים לידע סגלת כל מצוה ומצוה ומדה ומדה לאיזה רפואה היא מסגלת ביותר ואיך לרפאות חלי הנפש:

ועין רמז מזה בהקדמה שניה לספר הא"ב ותבין מעט מזה. ואז דיקא בשממשיכין חדושי תורה כאלו שידעין על ידם בחינת תכונת קומת התורה כפי"ל, אז יכלין להמשיך זה הדרך לעשות מהתורות תפלות, כי על ידי זה דיקא מגלין סדר תפלה איך נזכה לפתח את לבנו ולשפך לבנו במים נכח פני ד' ולרצות את בוראנו ותבין שיעמד בעזרנו וישיבנו אליו באמת. כי עקר שלמות התפלה נמשכת מבחינת שלש עשרה מדות של רחמים, כי עקר התפלה הוא רחמים ותחנונים ועל כן עקר שלמותה נמשך מבחינת שלש עשרה מדות של רחמים. ושלוש עשרה מדות של רחמים הם בחינת שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, שעל ידם נמשכין כל חדושי אורייתא שדורשין את התורה ומחברין אותה במקום למקום ומענין לענין בכלל ובפרט ובכל וזהו חזקו וזוהו וכו'. ואלו השלוש עשרה מדות של רחמים, שהם בחינת שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, כלם נמשכין מבחינת עתיק, מבחינת שלש עשרה תקוני דיקנא, שהם בחינת תקוני עתיק בידוע.

^א לק"ה ר"ח ה' כב – וזה בחינת מה שאיתא בזה הקדוש שפסכות הוא בחינת נקבה תסובב גבר, בחינת והחזיקו שבע נשים באיש אחד וכו', כי אז עולה התפלה על ידי שעוסקין להמשיך הדרך לעשות מהתורות תפלות. ואז היא בחינת נקבה תסובב גבר, שהאשה יראת ד' בחינת תפלה רודפת אחר התורה, כי מה שעכשו דרבו של איש לחזר אחר אשה זהו מחמת קטנותה במעלה, שהוא בחינת מעוט הירח. וכמו שאמרו רבותינו זכרוננו לברכה (קדושין ב). משל למי שנאבדה לו אבדה וכו' בעל אבדה מחזיר אחר אבדתו, וכו' כי עכשו התפלה בקטנות ורב התפלות הם צרכי הגוף. ואז אין להתפלה פתחון פה לרדף אחר התורה ולתבע אותה, כי התפלה שהיא לצרכי הגוף אין לה שלמות כי אם על ידי התורה וכו' כפי"ל. ועל כן בודאי אין זה דרך הטוב והאמת לומר אלמד תורה כדי שאוכל להתפלל על צרכי הגוף, כי זה הוא בחינת אל תעשה קרדם לחפר בה, כי עקר פונתו על צרכי הגוף רק מחמת שמתביש לשאל על צרכיו, על כן הוא לומד כדי שישאל צרכיו. וזה בודאי מגנה מאד, על כן אין נאה בתפלה כזו שהתפלה תבקש את התורה כפי"ל, אבל התפלה שעושים מתורות, שהיא לקיים את התורה, אז התפלה נבנית בשלמות גדול בבחינת מלוי הירח וכו' ואז בודאי אינה מתבישת התפלה בחינת אשה לרדף אחר בעלה, שהוא התורה, בבחינת נקבה תסובב גבר, בחינת והחזיקו וכו'. כי תפלה שלמה כזאת בודאי תוכל לרדף אחר התורה ולבקש אותה למד ועסק בתורה בשבילי כדי שאוכל לעשות תפלות מתורות אלו, כי כל פונתי לעשות רצון בוראי. וזהו, והחזיקו שבע נשים בחינת תפלה, שהוא יראת ד', בחינת שבע ביום הללתיך וכו'. וזהו "לחמנו נאכל ושמלתנו נלבש", כי הלחם והשמחה, שהוא הפרנסה הנמשך על ידי תפלות פשוטות של צרכי הגוף עקר הפרנסה נמשך מהתורה, כי תפלה כזאת אין לה שום כח להשפיע כי אם מה שמקבלת מהתורה שמשם כל ההשפעות וכו', אבל תפלה שעושים מתורה שכל פונתה לקיים את התורה זאת התפלה היא בעצמה תורה ואצלה כל ההשפעות מאחר שכל עסקה לקיים את התורה שמשם כל ההשפעות. וזהו "רק יקרא שמך עלינו אסף חרפתנו", דהיינו לעלות התפלה מחרפות ובזיונות, מידותא דגלויתא מבחינת כרם זלת וכו' אלו דברים וכו'. ותפלה כזאת היא בחינת אשת חיל עטרת בעלה וכו'. ועל תפלה כזאת נאמר, "רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה", בחינת בטח בה לב בעלה.

שיח שרפי קודש – חלק א אות שצג – (מוהרנ"ת) אמר: מדה שהשם יתברך עזר לו כל כך לעת זקנתו, הוא מחמת שלקח עצמו להתבודדות ולפרש שיתתו בינו לבין קונו ואמר, שאינו יכול לעשות שום דבר, בלתי שיפרש מקדם שיתתו לפני השם יתברך. (שם אות כ"ב).

שיח שרפי קודש – חלק א תשכד – בעת שאמר רבנו זצוק"ל התורה ס"ו, דבר עם מוהרנ"ת מענין מערת אליהו, זכור לטוב, והבין מוהרנ"ת מרבנו, שלא בא אליהו למדרגתו פי אם על ידי התבודדות, ונתעורר מזה מוהרנ"ת זצוק"ל והלך אחר כך לאיזה עזרת נשים ועסק בתהלים והתבודדות בהתעוררות גדולה. בתוך כך היה אחד מאנשי העיר עושה סעדת ארוסין, ורצה שמוהרנ"ת גם כן יהיה על התנאים, וחפשו אותו ולא מצאו אותו, והבינו: מסתמא הוא עוסק בהתבודדות והתחילו לצעק ברחובות: "רבי נתן", "רבי נתן", ואז יצא לחוץ והלך עמו לסעדה. (אבני"ה ברזל, שיחות וסיפורים ממוהרנ"ת סכ"ד).

שיח שרפי קודש – חלק א תשא – אמר רבי נחמן מטולטשין זכרוננו לברכה לאחד, שהיה משבח מאד דוקא את הפרנסה עם איזה משרה ביער, מחמת גדל יקרת ההתבודדות על פי דרך רבנו זכרוננו לברכה: בענין ההליכה והשהייה לבד ביער, או שאפשר לזכות ולהיות על ידה יהודי כשר על ידי התבודדות כראוי, או שאפשר להיות על ידה פוחז וריק חס ושלום "צו גיין כסדר אליין אין איין וואלד, אבער מען קאן ווערן איין גרויסער ערליכער יוד על ידי התבודדות כראוי, אבער פארקערט מען קאן ווערן איין גרויסער הולטאיי" על ידי מחשבות והרהורים, רחמנא לצלן. (אבני"ה ברזל, שם עמ' תצ"ד).

שיח שרפי קודש – חלק ב אות רחצ – כשנסע פעם רבנו בדרך, התפאר לפניו העגלון בגדל מומחיותו בנסיעת הדרכים, שמחמת שדרך המלך הרגיל היתה מלאה בוץ וטיט מרוב הגשמים והפשרת השלגים, על כן עקם וסבב את הדרך בדרך ארצה יותר, אולם רב מומחיותו חזר שוב לדרך המלך הראוי שאין בו בוץ ורפש; ענה רבנו ואמר: "תעניות וסגופים היא דרך ומסע ישנה להתקרב על ידה לשם יתברך, תפלה והתבודדות היא דרך ומסע חדשה להתקרב על ידה לשם יתברך, אולם הכל חוזר ושב לדרך הישן." תעניות וסגופים איז א אלטער טראק צו השם יתברך, תפלה און התבודדות איז א נייער טראק צו השם יתברך, אבער מיקומט אלץ ארויף אויף דעם אלטין וועג.

שיח שרפי קודש – חלק ב תשב – מוהרנ"ת אמר על מה שאומר רבנו, שטוב להיות סוחר מלהתפרנס ממלמדות וכו' כמבאר בחיי מוהר"ן, "במקום להיות סוחר בלא הנהגת ההתבודדות כבר טוב יותר להיות מלמד, "איידער א סוחר אן התבודדות איז שוין בעסער א מלמד".

שיח שרפי קודש – חלק ב תשכט – אמר פעם: מדוע הולך לי סדר העבודת ה' בזקנתי כסדר, משום שבשנותי הצעירות עסקתי הרבה בהתבודדות. "פאר וואס אויף דער עלטער גייט מיר ריגולאר ווייל איך האב אויף דער יוגנד גיהאט אסאך התבודדות".

שיח שרפי קודש – חלק ג קכח – פעם אחר שדבר דבוריו ועורר את אנשי שלומנו לעבודת ה', נענה ואמר: "אם אינכם משמנים ומורחים את הדבורים האלו עם התבודדות, איני מקנא בכם." ויש אומרים שאמר זאת לענין חיוב ההתחזקות. "טאמער איר באשמאלצט און באשמירט דאס נישט מיט התבודדות בין אייך נישט מקנא".

שיח שרפי קודש – חלק ג אות קלז – פעם בערב שבת אחת באמצע ההכנות והדיחוק הרב לפני כניסת השבת, פנה מוהרנ"ת אל רבי נחמן טולטשין וזכרוננו לברכה, וראה רבי נחמן טולטשין עיר איך שנעמד מוהרנ"ת ליד המזוזה שבדלת ומתפלל ומתבודד, וכשרמו לו רבי נחמן טולטשין עברו עברו חמשה רגעים, אמר לו מוהרנ"ת בשמחה, "רבי נחמן חמשת רגעים גדולים", "גרויסע פינף מינוט", לרב שמחתו בחמשת רגעי התפלה וההתבודדות שזכה לחטף על אף רב הטרדה והדיחוק.

שיח שרפי קודש – חלק ד אות ח – אמר ופרש רבי פנחס קיבליטשער זכרוננו לברכה את הנאמר במגילה "ויאהב המלך את אסתר מכל הנשים", על פי המבאר בדברי רבנו בתורה מ"ט חלק א' ובתורה א' חלק ב', שאשה יראת ה' היא בחינת תפלה, ופרש שהתפלה החשובה והמקבלת והמרוצה ביותר היא תפלת ההתבודדות, שהיא תפלה מוסתרת, וזהו "ויאהב המלך" הינו מלכו של עולם "את אסתר" הינו בחינת התפלה שהיא בהסתר, היא ההתבודדות מכל הנשים, הינו מכל התפלות, "ותשא חן וחסד לפניו מכל הבתולות". אחר שאמר זאת לתלמידיו בליל פורים, "זענען זיי גילאפן אין פעלד אריין א גאנצע נאכט". "רצו לשדה ושהו שם משך כל הלילה מרוב ההתלהבות וההתעוררות".

שיח שרפי קודש – חלק ד אות כב – במה שאמרו חכמינו זכרוננו לברכה (סנהדרין עב): "הבא להרגך השכם להרגו", ודרשוהו בהקדמת תקוני זהר ואמרו: "השכם והרגו בצלותא", בארו בזה אנ"ש, שזה מרמו גם על ענין ההתבודדות והיודי דברים שצריך האדם להתודות ולבקש כפרה על עונו תיכף ומיד עוד לפני שיקטרג עליו היצר שהוא מלאך המות לפני הבית דין של מעלה, וזהו השכם תיכף ומיד להרגו בצלותא ובדודי.

שיח שרפי קודש – חלק ד אות ל – אמרו אנשי שלומנו: צריך כל אחד המקרב לדעת רבנו, לדמות בנפשו שרבנו עומד כנגדו ומפצרו ומשדלו ומצנה ומזהירו לקיים עצותיו לטובתו הנצחית, ובעקר עצת התפלה וההתבודדות כשוטר ממש. ואמרו בצחות: "שוטרים ושוטרים תתן לה בכל שערך", שכל אחד באפן פרטי צריך להשתדל בזה להתמיד בהתבודדות שהוא בחינת משפט כידוע, ולזרו עצמו בבחינת 'שוטרים' כאלו שוטר עומד עליו.

שיח שרפי קודש – חלק ד מו – אמרו אנ"ש, מהמשתמע בתורה ס"ה הרי שצריך להקפיד על למוד התורה תיכף אחר התפלה וההתבודדות, כי מבאר שם שעל ידי התפלה והבטול נעשה הכלי לחייושין דאורייתא, הרי שאחר התפלה, שעל ידה נעשה הכלי, צריך למלאו בחייושין דאורייתא.

שיח שרפי קודש – חלק ד אות עג – בזה שאמר רבנו ב"חיי מוהר"ן סימן רס, שהכניס רבנו באנשיו הרבה אמת, אמרו אנ"ש שעקר האמת שהנחילנו רבנו הוא על ידי עצת ההתבודדות והשיחה בינו לבין קונו, שעל ידו זוכה האדם למדת האמת באמת.

שיח שרפי קודש – חלק ה אות תמב – אמרו אנשי שלומנו בשבח מעלת ההתבודדות והישוב הדעת שחכמו רבנו לקימו מדי יום, שיש בזה שני פחות ומעלות נשגבות, הן להראות ולהודיע לאדם על מחלות הנפש הקשות שסובל מהם, כל אחד

ומקלתו, והן לדעת את הרפואות הנכונות עבורו והיכן למצואם ואיך להשתמש בהם, כי ברבוי התפלות והשיחה בינו לבין קונו בפרוטרוט על כל דבר ועל כל אשר על לבו ימצא מפעם לפעם בבדיקה אחר בדיקה עוד ועוד דברים הצריכים תקון וברבוי בקשותיו והפצרותיו בתפלה יעזרהו הקדוש ברוך הוא למצוא רפואות אמתיות לנפשו.

שיח שרפי קודש – חלק ה תמד – אמרו משל על ענין מעלת ההתבודדות, שבמו אחד שיש לו בביתו קמח, שמן וביצים ועוד מטעמים, אולם דבר אחד חסר לו אש, שנמצא שאף על פי שיש לו הכל, למעשה אין לו מה לאכל אכילה הגונה. כמו כן הוא ענין ההתבודדות שדומה הוא לאש המבשל והמטגן והמשלים והמחבר בשלמות את כל המאכלים הטובים הם המצות ומעשיו הטובים של האדם.

שיח שרפי קודש – חלק ו נא – פעם בשהיה ר' יצחק אצל אביו מוהר"ן ז"ל שמע את אביו מלהיב בדבורו בגדל מעלת התפלה וההתבודדות איך שצריך לבקש מהשם יתברך על כל דבר ודבר, עד שלא יעשה שום פעלה ושום דבר בלא תפלה ובקשה מהשם יתברך שישענהו בדבר בקשתו, נענה רבי יצחק ואמר: "אבא, האם גם על ענין ידידותי עם רבי מרדכי וסדר הנהגתי עמו אני צריך לבקש מהשם יתברך? כי היו אוהבים בנפש ממש ועד כדי כך שלא היה קונה ר' יצחק לעצמו שום דבר אם לא קנה כמו כן לר' מרדכי. ומשום כן לא היה לר' יצחק מעיל פרוה חרפי טוב הנקרא "פיטער", כי לא היה לו כדי ספוק עבור שני מעילים באלו, ועבור עצמו לבד לא קנה וכל זה לרוב אהבת החברים שהיה ביניהם ונזהג היה כף עמו ככר משף זמן רב, ולא ראה לכאורה מקום לתפלה זו. ענה מוהר"ן ז"ל ואמר לו: אם מתפלל אתה על הדבר להשם יתברך הרי מקנא אני כף ואם לאו לא, "טאמער בעטסטו גאט אויף דעם בין איך דיר מקנא טאמער נישט, ניי". והיה הדבר לפלא בעיני רבי יצחק תשובת אביו מוהר"ן, כי נדמה היה לו שהגיע לתכלית אהבת החבר עם רבי מרדכי ולא מצא מקום להבין דברי אביו. והנה לא עברו ימים רבים ונפרדו בדעתם זה מזה לאיזה תקופה של זמן. והיה הדבר לפלא בעיני רבי יצחק עד שענה ואמר: אני לעולם לא הייתי נחלק בדעתי עם רבי מרדכי, אלא אף ורק כדי שאראה שאכן אבי היה צודק. "איך וואלט זיך מיט רבי מרדכי קיין מאל נישט צוקריגט, נאר כדי איך זאל זעהן אז דער טאטע איז גיווען גירעכט".

שיח שרפי קודש – חלק ו שיג – היה אמר רל"ז ז"ל לענין זה המבאר בספר חיי מוהר"ן (סימן מה) מה שאמר רבנו לרבי שמואל אייזיק ז"ל מגדל מעלת העצה הגדולה לדבר אל האברים וכו', שבאמת שיכת עצה זו אף לנו לכל אחד ואחד. ולאמת ענין זה נכלל אף הוא בשמקמינן פראוי עצת ההתבודדות, שמפרשין שיחתו לפני השם יתברך בענין פגם שאבר זה וזה, ומבקש ומתחנן מלפניו שלא יפגם יותר באבר זה חס ושלום ושיזכה לשמר על קדשתו פראוי, כי מה יענה ליום פקדה וכו'. וכמו כן כל העצות שמצאנו בספרי רבנו שאמר ודבר עצה זו וזו עם אדם זה וזה בפרטיות, באמת עצות אלו שיכות לכל אחד ואחד בפרטיות.

שיח שרפי קודש – חלק ו שכ – בהפליגם בגדל מעלת קימת חצות והנהגת ההתבודדות אמרו אנשי שלומנו בצחות לשונם ששתי המעלות הנשגבות שהוריש לנו רבנו הלא הם העצות הקדושות של קימת חצות לילה וההתבודדות מדי יום ביומו הם הם בדורותינו ובדורותינו בחינת הכתרים שנאבדו על ידי עשיית העגל כמו שאמרו רז"ל (שבת פח). ובקיימם מחזיר האדם לעצמו אלו הכתרים, והוא בחינת 'הנעשה והנשמע' של כל אחד, כי תפלה היא בחינת נשמע (כמבואר בליקוטי מוהר"ן תורה כב). ובחינת תפלת ההתבודדות אמר עליה רבנו ז"ל שהיא 'עבודת' הגדולה שבכל העבודות (חיי מוהר"ן סימן תקנח). וכמו כן אמר על קימת חצות "עקר 'עבודת' איש הישראלי היא לקום בחצות לילה" (שיחות הר"ן סימן שג), והינו ענין עשייה דקדושה בשלמות. אשר על כן בחינת 'נעשה ונשמע' הם לנו עתה בגלותנו שני העצות הקדושות הנ"ל, הינו עבודת 'הנשמע', שהוא בחינת התפלה הגבוהה וקימת חצות והתבודדות שהם בחינת 'נעשה'. ועל ידם יכולים לזכות לשמע ולעשות פראוי וכנכון את כלל כל המצות שבתורה.

שיח שרפי קודש – חלק ו שלח – אמרו: מאחר שאין רבנו נמצא עמנו בגשמיות הרי שעקר התקשרותנו אליו הוא על ידי עצותיו הקדושות ועקר עצותיו הקדושות הוא ההתבודדות והקימה בחצות לילה לעבודת ה' מדי יום ביומו. ונמצא שחלילה בשאין מקימם ואין משתדל לפחות לקימם הרי שאין מאיר עליו אורו הגדול וחסר לו ממעלת ההתקשרות, כי בעבודות אלו בעקר נוסף לנו עצות רבנו לעובדא ולמעשה, ולילא צוויז כמעט ולא היינו מקימים אותם.

שיח שרפי קודש – חלק ו שדמ – אמרו אנשי שלומנו במעלתה של עבודת ההתבודדות ורבי התפלה שלמדים אנו זאת מלאה אמנו שאף שיעקב אבינו אהב את רחל, והיא לאה היתה מיעדת על פי הסדר שנקבע למעלה להנשא לעשו פי 'הגדולה לגדול' כמו שאמרו רז"ל (ב"ר ע, טז), אף על פי כן זכתה מרב הבכיות בתפלותיה ודמעותיה עד כדי כך שהיא נשאה ליעקב ראשונה ורב השבטים יצאו ממנו, ואף משיח גם הוא היה מבני בניה, וכל זה מחמת שיעיני לאה רכות שהיתה עיפה ולאה מרב הבכיות שבכתה בתפלותיה שלא תפל חס ושלום בחלקו של עשו, ובכח דמעותיה ותפלותיה הרבות פעלה עד כדי שנוי מזלה לגמרי לגמרי. וכל זה ללמדנו בא שנדע להאמין שכח התפלה הוא למעלה מכל המזלות ולמעלה מכל החשבוניות והשכלים הנראים והנדמים לכאורה לעינינו. כי יש בכח התפלה לשנות ולהפך את כל דבר אף בכלליות העולם מהפך אל הפך הגמור והוא הוא הענין שעל ידו מתהפך הכל לטובה לטוב הגמור.

שיח שרפי קודש – חלק ו שטו – אמרו: דומה ענין רבנו הקדוש ועצותיו הקדושות לאנשים קטנים במעלה כמונו, בדגמת סוחר גדול הידוע ומפרסם במסחרותיו ועשירותו הגדול הבא ל"סוחר מתחיל" ומיעצו בעצותיו הטובות ומגלה לו שישים לבו היטב לדבריו וסודותיו שגלה אותם לרב מסחרו ומתוך יגיעה רבה משך שנים, ואומר לו, דע לך שבמקום פלוני ופלוני חפצים אלו ואלו ומסחר זה וזה מבקש הוא שם ביותר. ולהפך חפצים אלו ואלו אינם רצויים שם. כמו כן, רבנו הקדוש בא בדבורי שיחותיו ותורותיו ומגלה לנו שענין קימת חצות לילה וההתבודדות בינינו לבין קונו הוא מבקש למעלה ביותר וכמו כן עוד עצות טובות מועילות, וכשנכין עצמנו בסחרות אלו ונביאם שם נרויח בהם טבין ותקילין. וכי יעלה על הדעת שהסוחר הקטן שאף רק מתחיל במסחרו יעמיד דעתו הקטנה נגד הסוחר הגדול שעוסק במסחרים אלו ואלו ככר משך שנים רבות וטובות וידוע היטב היטב דרכי המסחר וידוע כמה ואיך הבקוש לסחורה זו וזו במקום פלוני אלמוני, והעמיד ככר סוחרים רבים וטובים וממלחים שהצליחו היטב היטב במסחריהם. הלא אויל וסכל יחשב בזה. כי כבר עמדו לרבנו במשך הדורות רבים רבים שהלכו בדרכו הקדושה ונתעלו מעלה מעלה בקדושה ובהשגה נפלאה, וידועים הדברים היטב, ומה לו לזה הקטן להתחכם כנגדו חלילה. וכשחס ושלום אינו שומע לקול הסוחר כמה סכל וטפש הוא, הלא יאבד גם כל מעט הונו ורכושו שיש לו וישאר עני ואביון.

שיח שרפי קודש – חלק ו שסט – אמרו לענין ההתבודדות שצויה עליה רבנו כל כך שדומה ענין ההתבודדות וחובתה כחובת רואה חשבון בעסק הגשמי. כי זה ברור לכל בעל עסק שבלי נהול חשבון פראוי יכול לחשב שהוא מרויח רבות אף שלמעשה בחשבון הסופי הוא מפסיד גדול, ועל פן מחובתו שיעמיד רואה חשבון ממחה להשיג הטוב על עסקו, ואף זה הרואה חשבון יש פעמים שרואה הפסדים בעסק ואף על פי כן מבין נכוחה שזה הפסד ומני ומבין שתוף זמן קצר ירויח הרבה אם ישתדל נכוחה. מה גם שלמעשה גם עתה מרויח היטב. אבל כמו כן הוא ענין ההתבודדות, ועל פן אף שפעושה חשבון רואה מפתו וחסרונותיו אבל פשיבין פמה רוח וזה ממעשיו הטובים שפן עשה ומתקדוה הטובות שעדין נמצאות בו, אם ישיג הטוב מכאן ולהבא ירויח רבות עד שיתעשר ויתעלה פראוי. וזה בחינת מה שאמרו במשנה (אבות ב, א) 'והוי מחשב שכר מצוה פנגד הפסדה' וחשבון זה נעשה בעת ההתבודדות ועל ידה.

שיח שרפי קודש – חלק ו שפב – היה אומר שכמו פרפואות הגשמיות יש פרפואה שצריכים לקחתו מדי יום. ויש פרפואה שצריך לקחתו מזמן לזמן. כמו כן הם עצותיו של רבנו הקדוש שיש בהם עצות מתמצית ומצית סודות התורה הנצרכים מלבד התורה והתפלה הסדורה בהתבודדות ותקון חצות וכו' וכו' וכן עצות שנוכח לעשותם רק מזמן לזמן. כמו העצות והסגלות לחגים, או לחלאים המודמנים ושאר העצות והסגלות המזכרות בספר המדות השיבות לזמן ומקרה מסים. כמו כן הם עצותיו הקדושות. אבל גדולים הם במעלתם שאינם בהפרפואות הגשמיות שמה שמועיל ומרפא אבר זה מוזק לאבר זה, או מה שמועיל לאדם זה מוזק לאדם אחר, עצותיו של רבנו הקדוש הם פרפואות כלליות המועילות בודאי ולכל אדם מקטן ועד גדול והם כסגלת התורה הקדושה שלכל בשרו מרפא. והם פרפואות בדוקות ומנסות בתכלית ולכל נברא. וצריך לצית לו זה בדבר גדול וזה בדבר קטן. (כמבואר בליקו"מ סימן קכ"ג).

שיח שרפי קודש – חלק ו שפה - היה אומר לענין זה שעל פי רב האדם נטעה ותועה לגמרי בפרפואה ושומע שמשבחים ומפארים אותו, וחושב שאכן שפא הדבר בדבריהם. על אף שידוע וזכר עולותיו, שדומה הדבר לאחד המספל בסיורים וכאב מכתו אנושה עד שמתפלת בסיוריו, ובאים ואומרים פמה בריא וחסון אתה, הלא אף לא לצחוק יהיה לו הדבר אלא יגבירו וסוריו יותר ויותר, כי מי המרגיש פמהו את כאביו וסוריו האנושות. וכמו כן מתראוי היה הרגשה זו בחולאי הנפש הנואבות הרבה יותר ויותר, ואף על פי כן האדם בגדל קשיות ערפו ודמיונו הגדולה מרמה עצמו לחשב שפא אולי הדבר כן בדבריהם ואין מכתו הרוחנית גדולה כל כך. ועל פן לענין זה וכדומה חייבנו רבנו בעבודת ההתבודדות לישב דעתנו היטב ולערך חשבון נכון מה עצמנו באמת והיכן אנו שרויים ועומדים באמת. שלא נרמה עצמנו כלל כאן בזה העולם המטעה.

שיח שרפי קודש – חלק ו שפח – היה אומר בענין אלו הדרים בחוץ לארץ וקבועים שם לבלי לחשב כלל לעלות ולהשתפן בארץ ישראל. שדומים הם באחד הפלוא במאסר לזמן ממשך, ולרב שהותו שם שכח שיש לו בית יפה ומסדר במקום החפץ ושכח שאין הוא אלא אסיר הפלוא במאסר, עד כדי כך שלרב רגילותו כששואלים אותו היכן הוא ביתך עונה "באין", אבל כשאסיר זה עושה לו סדר בכל יום ויום לערך חשבון נפשו ואז זוכר הטוב עכרו, ומתיסר על ששוכן פלוא במאסרו, וכששואלים אותו היכן הוא ביתך? עונה ביתי הוא במקום נאה ומשבח פלוני ופלוני, וכעת לדאבוני הרב פלוא אני בכלא טחוב וקר זה. וגם משום כן הזהירונו רז"ל ביצאנו לגלות לקום בחצות ולהתאבל על חרבן בית המקדש, כדי שלא נשפח את ביתנו האמתי ולא נחשב את חוץ לארץ הדומה לבית פלא שהוא ביתנו חלילה. שזה ענין הכתוב "הציבי לך ציונים" (ירמיה לא) שלא נשפח עברנו המפאר. וכמו כן סובב הדבר בפרטיות על כל הדברים שמתנסה בהם האדם שהיצר הרע וחילותיו מעקמים דעתו ומחשבתו לחשב שזהו מקומו האמתי חס ושלום, ועבור זה גם קבע לנו רבנו הקדוש עבודת ההתבודדות שישחב האדם בכל יום ויום מצבו, ולהזכיר לעצמו מעלתו האמתית שאף שנראה שהוא מנח היכן שמונח אבל ידע נכונה ולא ישפח שאין זה ביתו האמתי, ויש לו בית נאה ונכון ובו נמצאים כל ידידיו ובני משפחתו המחכים ומצפים לשובו.

שיח שרפי קודש – חלק ו אות שצא – הרחיב את הדבור לא פעם בענין גדל החיוב לצית את רבנו בדבריו כמו שהם, ולכלי לשנות בהם שום דבר אפלו בשפונתו לטובה, ותפס לזה לדגמא את מה שנהגו פמה מאנשי שלומנו שנהגו לומר בעתים שהיה קשה להם, במקום סדר ההתבודדות, תפלות מספר לקוטי תפלות, וכן מחמת גדל החשיבות המובא בזהר להיות ערים כלילה ולעסק אז בתורה עד אור הבקר, על פן היו שאמרו שפשרואה האדם שאין יכול להתעורר בשעת חצות ממש ולהיות ער אחריה כל הלילה טוב יותר שיקום ויתעורר מאחר יותר וישאר נעור עד אחר התפלה, ואמר על זה שאין זה מהנכון ואין פן דעת רבנו, וכבר בדורות הקודמים הקפיד על זה ראבר"ג וזכרנו לברכה מאד, כי רבנו הזהיר לקום בחצות בדוקא, כמובא בתורה קמט, ובעוד מקומות. ועל פן באם קשה הדבר יתעורר דוקא בחצות ויאמר התקון ויעסק בתורה אז כפי יכלתו ואחר כך יחזר לישן ויקום להתפלל בעתה ובזמנה. וכמו כן לענין ההתבודדות הנכון להקפיד עליה בדוקא פריצון רבנו וזכרנו לברכה הפשוט. (וראה עוד בחלק ג, תצט).

שיח שרפי קודש – חלק ו שצב – היה אומר לענין ההתבודדות, שהעקר הנהגה בה הוא לפרט ולחפש בתפלתו ולבקש מאת ה' שיזכה לתקן את העולות שנראים לו פקטנים שמדלג עליהם פאלו אינם בנמצא, שעליהם בקש והפציר דוד המלך בתפלתו "למה אירא בימי רע, עון עקבי יסבני", שעקר פחדו ויראתו ליום הדין הקרב הוא מפני העונות שהאדם דש אותם בעקב ואינו משים לב עליהם. עד שמצטברים חלילה אם לא יחזר עליהם בתשובה. וכמו שאמרו רז"ל (סנהדרין צט): על הכתוב "וכעבות העגלה חטאה".

שיח שרפי קודש – חלק ו שצט – היה אומר שיש לפעמים אדם שמרבה בפעלות טובות עבור צרכי רבים וכדומה, אולם למעשה בסכום הסופי נמצא מפסיד, ועל פן מהנכון שיעשה האדם חשבון נכון שלא יצא מפסד אף על ידי פעלותיו הטובות, כי לפעמים דומה האדם בהתנהגותו כבעל חנות גדולה אשר רבים הקונים בה, אולם למעשה אם לא משגיח היטב חודרים גם גנבים לעסקו, ולפעמים בלי נהול חשבון נכון יוצא מפסד, על אף כל הרעש הגדול של הנכנסים והיוצאים, שנדמה להעמיד מהצר באלו עסקיו חובקים עולם, ועל פן צריך האדם לפקח היטב על כל מהלכיו לדעת היטב לחשב חשבוננו מה נכנס וחרויח ומה היוצא והפסיד, וגם מחמת פן אזהרתו הגדולה שהזהיר רבנו בחובת ההתבודדות והשיוב הדעת מדי יום ביומו. (ואין זה סותר להמובא בספר המדות אות תפלה סימן א. עין שם).

שיח שרפי קודש – חלק ו אות תעח – (רבי לוי יצחק בנדר וצ"ל) היה אומר לענין זה שאנו יודעים מראבר"ג וזכרנו לברכה שהיה עוזב את ביתו משך כל ימות השבוע, והיה סובב והולך בהתבודדות משך פמה זמים, וכן רבי עוזר תלמיד מוהר"ן זכרנו לברכה ועוד עובדי ה' גדולים, שפשוט לו שהיו נהררים בתפלה במנין, ולא החסירו חלילה קדישים וקריאת התורה,

וְקִדְשָׁהּ, וּבָרְכוּ וְכִדּוּמָהּ. וְאֵינּוּ מַעֲלָה עַל דְּעֵתוֹ כָּלֵל וּכְלָל לְחֹשֶׁב שֶׁהַפְּסִידוֹם מִשָּׁרְף שְׁנוֹת יָמָיו עֲבוּדָתָם הַקְּדוּשָׁה, אִיִּלָּם יִדְעוּ אִיךָ לְהִסְתַּדֵּר בְּזֶה כָּל אֶחָד בְּמִקוֹמוֹ.